

DISSERTATIO THEOLOGICA,

DE

INDOLE

OEOPNEYETIANÆ
SCRIPTURÆ SACRÆ,

CUJUS PARTEM PRIOREM,

Conf. Max. Ven. Facult. Theol. in Reg. Acad. Aboënsi

SUB UMBONE,

Viri Maxime Reverendi atque Amplissimi,

D^N. D^{OCT}. JACOBI
GADOLIN,

S. S. Theol. DOCT. & PROFESS. Reg. & Ord.

Nec Non

Reg. Acad. Sient. Svec. MEMB.

Publicæ Bonorum disquisitioni modeste deservit

ELIAS HORNBERG.

V. D. M.

Die XVI. Decemb. Anni MDCCLXV.

L. H. A. M. C.

ABOË

Impressit JOHANNES CHRISTOPHÆUS FRENCKELL,

PHIL. MELANTHON.

Carnem æternus DEI Sermo induit, ut & nos
significaret divini sermonis commercio ἀνοησίας.

§. I.

Duo generatim sunt modi, quibus

DEUS se ipsum hominibus revelavit;
alter naturalis, alter supernaturalis.

Revelatio DEI per naturam est omnium hominum, quemadmodum diserte id testatur Paulus, dum dicit, DEUM manifestasse gentibus notum DEI: quia invisibilia ipsius a creatione mundi operibus intellecta perspiciuntur, aeternaque ejus potentia & Deitas Rom. I. 19, 20. Immo idem gentium Doctor, dum id agit, ut caeca idololatria laborantes gentiles notitiam veri DEI doceret, eandem hanc viam naturalem ipsis commonstrat: ab his

vanis ut revertamini ad DEUM viventem, qui fecit caelum & terram & mare, & omnia quae in illis; neque sine testimonio se ipsum reliquit, benefaciens, de caelo nobis pluvias dans, & tempora frugifera, im-

A

plens

plens cibo & letitia corda nostra. Actor. XIV. 15, 17.
 (a) Et quidem hæc revelatio per naturam est ex beneficio creationis, quatenus creatura rationalis habet concreatam facultatem cognoscendi veritates de DEO. Patet vero ad naturalem hanc revelationem præterea referendum esse, quicquid unquam sensuum ope, nec non ordinario facultatum mentis usu, juxta consuetum naturæ cursum homo cognoscit. Altera Revelatio, quæ supernaturalis dicitur, est ex superaccedente nova gratia divina, qua DEUS, quem-

(a) Quemadmodum gentiles ipsimet de hac re judicaverint, multis ostendi posset. Sufficiat vero unicum adduxisse exemplum sequens. Itaque inter omnes, omnium gentium sententia, constat (omnibus enim innatum est, & in animo quasi insculptum) esse DEOS. Quales sint, varium est: esse nemo negat. Cleanthes quidem noster quatuor de causis dixit in animis hominum informatas Deorum esse notiones. Primam posuit eam, de qua modo dixi, quæ orta esset ex præfensione rerum futurarum. Alteram, quam ceperimus ex magnitudine commodorum, quæ percipiuntur cæli temperatione, sæcunditate terrarum, aliarumque commoditatum complurium copia. Tertiam, quæ terret animos fulminibus, tempestatibus, nimbis, nivibus, grandinibus, vastitate, pestilentia, terra motibus & sæpe fremitibus, lapideisque imbribus, & guttis imbrum quasi eruentis: tum lapideis, aut repentinis terrarum hiatibus: tum præter naturam, hominum pecudumque portentis: tum facibus visis cælestibus: tum stellis iis, quas Græci Cometas, nostri cincinnatas vocant, quæ nuper bello Octaviano magnarum fuerunt calamitatum prænantia: tum sole geminato, quod, ut e Patre audivi, Iudisano & Aquilio consulibus, evenerat; Quæ

quemadmodum omnipotentiam exercere valet in naturam sibi subjectam, præter ordinem naturæ in creatione constitutum, manifestavit & se & sua de hominum salute consilia, & quicquid præterea homini per miraculum innotescere voluit. Quæ autem sic ex revelatione supernaturali pender, notitia bifariam dividitur. Est enim vel *originalis*, illorum scilicet, qui a DEO, sine aliorum hominum interveniente opera, sunt edocti, e. gr. *Locus est DEUS ad Moysen, & dixit ad eum: Ego sum Jehovah. Et etiam ego audivi clamorem filiorum Israël, quos servire faciunt Egyptii, & recordatus sum fœderis mei.* Exod. VI 2, 5. Vel est *derivativa*, illorum, qui, volente & jubente DEO, aut ex prædicatione orali aut ex scripturis didicerunt, vel etjamnum discunt veritates, non li-

A 2

bi

quidem anno P. Africanus sol alter extinctus est. Quibus exterriti homines vim quandam esse, caelestem & divinam suspicati sunt. Quæram causam esse, eamque vel maximam, æquabilitatem motus, conversionem cæci; Solis, Luna siderumque omnium distinctionem, utilitatem, pulchritudinem, orationem quærum rerum aspectus ipse satis indicaret, non esse ea percipita. Ut si quis in domum aliquam, aut in gymnasium, aut in forum venerit, cum videat omnium rerum rationem, modum, disciplinam, non possit ea sine causa firri judicare, sed esse aliquem intelligat, qui præsit, & cui pareatur: multo magis in tantis motionibus tantisque vicissitudinibus, tam mularum rerum atque tantarum ordinibus, in quibus nihil unquam immensa & invisita vetustas mentita sit, statuat necesse est, ab aliqua mente tantos natura motus gubernari. Cic. de Nat. Deor. Lib. II. c. 4, 5.

bi, sed aliis hominibus originaliter a DEO communicatas. Propterea dic filiis Israël: Ego sum Jehovah, & educam vos de ergastulo Egyptiorum. *ibid.* v. 6. Dixit Jehovah ad Moſen: ſcribe tibi verba hæc: quia ſuper ore verborum horum pepigi tecum ſædus & cum Iſraële *Exod.* XXXIV. 27. Erexit Jehovah teſtimonium in Jacobo & legem poſuit in Iſraële, quam præcepit patribus noſtris, ut notam illi facerent filiis ſuis: ut cognosceret generatio poſterior; filii qui naſcentur, ut ſurgerent etiam hi & narrant filijs ſuis: ponerentque in DEUM ſpem ſuam, nec obliſciſcerentur operum DEI, ſed præcepta Ejus ſervarent. *Pſ.* LXXIIX. 5, 6, 7. Proinde immenſæ bonitati divinæ id debetur, quod exſtent literarum monumentis conſignata ſanctiſſima eloquia divina, Sacrorum Bibliorum volumine contenta, quæ olim elocuti ſunt ὑπὲρ πνεύματος ἁγίου προφητοὶ οἱ ἅγιοι οὗτοῦ ἀνθρώπου 2. *Petr.* I. 21. Hæc enim pandunt pretioſiſſimum theſaurum veritatum ſalutarium, quas nulla conditio naturalis, nullave ars humana procudere potuiſſet. Nobis ergo id viciffim incumbit, ut hunc Theſaurum diligenter ſcrutemur, atque omni fide obtemperemus monito Paulino: Tu vero mane in iis, quæ didiciſti, & concredita tibi ſunt, ſciens a quo didiceris. Et quia ab infantia ſacras litteras noſti, quæ poſſunt te ſapientem reddere in ſalutem. Eſt enim πνεῦμα θεοῦ 2. *Tim.* III. 15, 16. Verum enim vero multæ ſunt quæſtiones de hac Theopneuſtia, quæ Scripturæ Sacræ generatim ſic tribuitur, de quibus ne quidem inter omnes illos convenit, qui Sacra-

rum litterarum divinitatem venerantur. In Sacris videlicet libris biblicis, qui consignati sunt a viris dono revelationis supernaturalis instructis, non ea solum narrantur atque proponuntur, quæ manifesto pendent ex revelatione supernaturali, verum etiam talia, qualia ad alterum illud genus revelationis, quæ est per naturam, referuntur. Ex. Gr. Moses in suis libris narrat, quod ipsemet occiderit virum Ægyptium percussorem, atque obscondiderit eum in arena; quod præ timore pœnæ fugerit in terram Midian; quod ibidem Zipporam uxorem duxerit atque ex ea duos filios susceperit; quod, post felicem ex Ægypto exitum, consilium ipsi dederit focer ejus, quomodo grave onus regiminis, quo emarcescebat, levius redderet, scilicet ut constitueret principes millium, principes centenorum, principes quinquagenorum, & principes decadum, qui causas numerosi populi omni tempore judicarent; & cetera quam plurima Mosi per experientiam cognita. Quid quod non nulli auctores sacri aperte provocant ad *ἀποψίας*, sensuum suorum testimonia, atque ad alios factorum, quæ narrant, testes oculos & auritos. *Quemadmodum tradiderunt nobis, qui ab initio spectatores & ministri facti sunt verbi: visum est etiam mihi, persecuto a summo omnia accurate secundum ordinem tibi scribere, optime Theophile: Luc. 1. 2, 3. Quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod spectavimus, & manus nostræ palparunt, annunciamus vobis 1. Joh. 1. 1, 3. Immo & id quoque nonnullis difficultatem peperit circa *Θεοπνευστικῆς* Scripturæ Sacræ*

Sicæ, quod Paulus a præceptis Domini sua distinguit contina: *iis, qui in matrimonio sunt, præcipio, non ego, sed Dominus, uxorem a marito non separari. Reliquis vero ego dico, non Dominus De virginibus porro præceptum Domini non habeo: consilium autem do 1. Cor. VII. 10, 12, 25.* Itaque circa explicationem horum locorum, nec non aliorum plurimum, quæ *ἁγιωσύνη* S:æ S:æ concernunt, in varias partes abierunt interpretes, dum alii dividerunt S:am S:ram dicendo quasdam ejus partes esse *ἁγιωσύνη*, reliquas non item; alii posuerunt illustriora solum facta atque dogmata, quoad sensum, non quoad verba, esse *ἁγιωσύνη*, ipsam vero explicationem atque amplificationem istorum factorum & dogmatum omniumque rerum litteris consignatarum arbitrio Scriptorum Sacrorum fuisse permittam; alii non solum omnes atque singulas res descriptas, tam supernaturaliter revelatas quam naturaliter cognoscibiles atque cognitatas, verum singula quoque verba, etiam minima atque vulgarissima ipsisque Scriptoribus Sacris vernacula & familiaria ex immediata DEI inspiratione profluxisse, adeo ut nihil plane præter physicam manum & calamum Scriptoris Sacris consignandis ipsi Scriptores accommodaverint; alii vero non stipites factos fuisse Scriptores Sacros per *ἁγιωσύνη*, sed ex influxu divino atque elevata Scriptorum natura rationali libros divinos promanasse; alii rursus aliter rem explicant atque sectarum suarum placitis adaptant. Quis autem non videt, hæc quæstiones esse maximi momenti, quippe quæ ipsam divinitatem

S:ræ S:ræ tangunt. Arduas quoque ac difficiles esse vel exinde patet, quod longissimo tempore de iisdem vigerint disputationes inter viros Sacrarum litterarum peritissimos, adeo ut ne spes quidem superfit, eas unquam, dum idem manserit hic orbis, terminatum iri. Quæ igitur pro imbecillitate virium meorum, non tam ad informandos alios, quam potius ad animum proprium in veritate confirmandum, circa controversiam de indole Θεοπνευσίας, quæ Sacræ Scripturæ contrigit, vel meditando vel ex aliorum scriptis colligendo, in hacce dissertatiuncula proferuntur, atque ad modum speciminis Academici exhibentur, velit L. B. in meliorem partem interpretari.

§. II.

Cum de indole Θεοπνευσίας, quæ S:ræ S:ræ propria est, agendum nobis sit, ante omnia quidem ipsius vocabuli origo atque notatio inquirenda est. Derivatur itaque a θεός, *DEUS* & πνέω, *flo, spiro*, & quidem a passivo πνέυσαι, *inflatus, spiratus fuit*. Heic vero subit animum quæstio, utrum vox θεόπνευστος habet significationem activam, atque idem valet ac *DEUM spirans*, seu divinam virtutem demonstrans & communicans; an vero ex forma passiva significationem retinet, atque sic redditur a *DEO spiratus*. Si aliorum vocabulorum analogia consideratur, res in dubium vocatur. Activam enim significationem svadet nomen θεόφρατος, de quo **SVIDAS**: εἶςτος προπερὶν ἐκαλεῖτο εὐρύταμος, διὰ δὲ τὸ θεῖως φραζέσθαι,

Φερίζειν, ὑπὸ ἀριστοτέλους ἐκλήθη εὐφρασις, εἶτα θεόφρασις.
 Active etiam capitur vox ἀπνευστος, qui nihil spirat,
 uti mortuus qui respirare non potest. Item εὐπνευστος,
 qui, spiracula habens aperta, commode spirat, vel qui
 bonum odorem spirat; hæc tamen vox passivè quo-
 que adhibetur, ut *perflabilis*. Passivam e contrariio si-
 gnificationem inferunt alia vocabula, ut θεόκτιστος, a DEO
 conditus; θεοδιδάκτος, a DEO doctus; θεόλεκτος, divino
 iudicio electus, quod itidem active habetur, *Dearum
 iudex*. Deinde si ipsam rem spectamus, neque hæc
 quæstionem decedit. Etenim quod sensu passivo Sira
 Sira sit θεόπνευστος, id quidem magno consensu asseri-
 tur, atque extra dubium omnino ponendum est, quem-
 admodum ex sequentibus patebit. Verum & id quo-
 que evidens est, quod etiam activa vocabuli signifi-
 catio congruit subjecto, de quo prædicatur. Cum e-
 nim Sira Sira nobis exhibet verbum DEI, quod ver-
 bum adjunctam habet virtutem Spiritus Sancti, & vi-
 tam spiritualement in animo hominum producit: sic
 namque Salvator ipse, Joh. VI. 63. τὰ ρήματα ἃ ἐγὼ
 λαλῶ ὑμῖν, πνεῦμά ἐστι καὶ ζωὴ ἐστίν, & Paulus Rom. I. 16.
 Οὐ γὰρ ἐπαισχύνομαι τὸ εὐαγγέλιον τῆ χειρὸς δύναμις γὰρ
 θεοῦ ἐστίν εἰς σωτηρίαν παντὶ τῷ πιστεύοντι; vere omnino de
 Sira Sira prædicari potest, quod lucem virtutemque
 divinam, vel divinum quid animo inspiret. Porro
 quia tantum 2. Tim. III. 16, existat vox θεόπνευστος;
 juvabit quoque hujus loci contextum consulere. Is
 vero mox ostendit, utramvis significationem æquali-
 ter admitti posse. Nimirum de passiva vocabuli vi
 in sequentibus agetur; quod autem activus, quem
 sup-

supposuimus, significatus in textum quadret, ex ver-
 fu 15. verbisque proxime antecedentibus patet. Ibi
 namque Paulus commemorat τὰ ἱερὰ γράμματα, ἃ δυνά-
 μεινά σε σοφίαι εἰς σωτηρίαν, διὰ πίστεως τῆς ἐν χριστῷ ἰησοῦ.
 Itaque dum his verbis v. 16. & 17. annectuntur πᾶσα
 γραφὴ θεόπνευτος καὶ ἀφ᾿ ἑλίου πρὸς διδασκαλίαν = = ἕως
 ἀρχῆς ἢ ὁ τῆς θεοῦ ἀνδραπ; haud inconvenienter po-
 ni potest, quod oratio Paulina, per ἐπιμονὴν, senten-
 tiarum Figuram Scriptoribus Sacris familiarem, in
 eodem persistat, atque prius dicta, per quandam
 ἀνζήσιν clarius & uberius exponat. Quasi dicat Pau-
 lus: Sacras litteras ministro verbi, qui eas assidue
 scrutatur, non solum communicare eam lucem intel-
 lectus atque sapientiam, quæ ipsimet necessaria est
 ad ingrediendum in via salutis, verum etiam eas in-
 spirare ipsi virtutes divinas, quæ ad alios docendos,
 redarguendos atque stimalandos valeant; immo quæ
 eum ad omne opus bonum reddant perfectum. Hæc
 eo solum fine adducuntur, ut evidens ac certa sit
 conclusio, neque vocabuli etymologiam atque cum
 aliis vocibus analogiam, quæ consimilem habent de-
 rivationem, neque naturam rei, neque τῶν προηγουμέ-
 νων καὶ ἐπομένων συνάφειαν terminare quæstionem subor-
 tam de vocabuli activa aut passiva significatione.
 Restat igitur ut consulamus usum, optimum illum
 magistrum, qui verborum atque significationum po-
 testatem solus fere tenet. Quod itaque attinet usum
 vocabuli, omnium, quantum constat, interpretum
 consensu, passivam solummodo significationem ha-
 bet vocabulum θεόπνευτος, adeo ut idem sit ac a

DEO *spiratus* (b). Hoc itaque fundamento nitentes, nos non amplius morabitur quæstio de significato activo. Uterius autem dum progredimur, atque in vocabuli notionem inquirimus, multo, quam in præcedentibus, majorem difficultatem inde ortam esse sentimus, quod spiratio proprie competat rebus physicis, aëris namque commotionem involvit, neque proinde tribui queat DEO, nisi sensu figurato; quemadmodum solent translatis vocabulis repræsentari actiones divinæ, siquidem eas mens humana alioquin concipere non potest. Tanta est imbecillitas mentis humanæ, ut in quamplurimis causarum naturalium actionibus concipiendis seu immaginandis cæcutiant homines. Effectus soli, seu mutationes, quæ a physicis causis dependent, in sensus hominum incurrunt; ipsæ causæ in aperto non ponuntur. Dum vero ex effectu de causa iudicium ferunt homines, sæpissime umbras consectantur, nunquam nisi cum molesta circumspectione & post multas ambages rem acu tangunt. Cum itaque sit hoc admodum difficile in naturalibus; quis non fatebitur, longe difficilius iudicari de actione Entis infiniti atque immutabilis?

Atta-

(b) Etiam apud Auctores profanos rarus est hujus vocabuli usus. Tantummodo legimus id citatum in verbis Phocylidæ sequentibus: ἡς δὲ θεοπνεύσας αὐφίας λόγος ἐστὶν ἀέριος. Immo dubitant eruditi, an carmen illud perpetuo suo contextum, sit ipsius Phocylidæ, siquidem id pro Christiani hominis compositione potius habendum esse videtur.

Attamen placuit DEO, quemadmodum est erga homines maxime misericors, succurrere inopiæ humanæ, atque cum συγκαταβάσει nunquam fatis prædicanda, verbis ad imbecilles humanæ mentis conceptus attemperatis, de luce sua inaccessa tantum luminis nobis impertiri, quantum ad generis humani salutem esset necessarium atque divinæ sapientiæ consentaneum. Sic in substrata nostra materia, actio illa divina, qua effecit DEUS, ut existeret Scriptura Sacra, vel ut sic & non aliter existeret, dicitur *Spiratio facta a DEO*. Quæritur jam, quomodo hæc *Spiratio* ἁπλοῦς sit intelligenda? Qui sensui vocis, quatenus rei physicæ mutationem exprimit, arte in hærent, exemplo organi musici rem declarant. Ponunt Scriptores Sacros esse considerandos tanquam fistulas vel tibias musicas, & Spiritum S. comparari Organario vel tibicini. Quemadmodum itaque una sit substantia aëris spirati, qui tibiis immititur: qui tamen pro diversa structura tiliarum diversissimos sonos producat, atque in admirabilem conformitatem & harmoniam componat; sic quoque Spiritum S. usum esse Scriptoribus Sacris, ut hi, quamvis magna fuerint ingeniorum & affectuum diversitate, totam tamen Scripturam Sacram mira singularum partium conformitate harmonizantem litteris exaraverint (c). Cir-

(c) Ad hoc ipsum illustrandum apponimus verba Cel. Buddei inst. Theol. Dogm. Lib. I, c. II, §. X. *qua enim ita (ipsi Scriptores Sacri) ex impulsu Spiritus San-*

ca hanc metaphoræ explicationem sequentia obser-
vamus. 1:o Quod fistulæ musicæ sunt res inanimatæ
mutæ, quæ ex se ipsis nullam possunt vocem edere.
Dum vero, spiritu extrinsecus inflato, sonos for-
mant, nullum habent istorum sonorum sensum vel
ideam. Hinc nimis cruda videtur hæc applicatio
ad viros divino Spiritu latos facta, adeo ut vix ex-
cusari queat, nisi simul constet, reverenter & pie
omnino de iis cogitare quemlibet, cui hæc arriserit
interpretatio. 2:o Quod notio spirationis non continet
quidquam istius qualitatis specificæ, quæ est rerum
sonantium, per quam fit, ut sonus formetur in in-
strumentis musicis, & quidem æque in iis, quæ in-
flan-

*Hi genio suo affectibusque convenientia scripturi erant, ipso
etiam Spiritus sanctus illis simul suggererat. Quod quidem non
nulli exemplo organi musici haud inepte declarant, in quo cum
una sit cantici substantia, Spiritus tamen, qui tibias inflat,
tunc acutioribus, tunc obtusioribus fistulis sese accommodat;
Qua quidem istius rei imagine subinde utitur Athenagoras,
Sic cum de Prophetis dixisset: qui extra se, suasque co-
gitationes positi, divino ipsos movente Spiritu,
quæcunque hic operabatur, eloquebantur, addit
συλληνομένοις τῷ πνεύματι, ὡς καὶ αὐλητῆς ἐμπνεύσει,
cum spiritus eundem in modum iis uteretur, quo
tibicen inflat fistulam; in legatione pro Christianis
p. 74. Quod tamen cum grano salis est accipiendum, nec ul-
tra quam par est, extendendum, ne ipsi Scriptores hac in re ni-
hil plane egisse censeantur.*

stantur, ac iis, quæ tanguntur aut pulsantur; prouti evidenter patet ex Principiis Physicis. 3:0 Quod vocabulum *θεόπνευτος* est inter Novi Testamenti *ἀπαξ λεγόμενα*, neque ibidem dictum legitur de tali subjecto, quod sonum edere potest, sed de tali, quod & per se & per accidens ad formationem soni ineptum est; scilicet Paulus non dicit Scriptores verbi divini *θεόπνευτες*, sed ipsam *γραφήν* pronuntiat esse *θεόπνευστον*. Et quamvis 4:0 haud difficulter concedamus, immo ipsimit statuamus, ipsos auctores Sacros commode vocari posse *θεόπνευτες*, phrasi Theologorum usitata, exinde tamen circa originationem vocis hærentes nihil proficimus, quia etjam istius phraseos *ἀγράφης* notio est ex Scriptura S:ra eruenda, vel ad Scripturam Sacram conformanda. Igitur ex his, quæ jam allata sunt, tandem concludimus, etymologiam nobis non pandere, quemadmodum notio vocabuli hujus translati accuratè determinari debeat. Proinde ex locis parallelis atque analogia doctrinæ eadem est colligenda ac definienda. Antequam vero in re proposita ulterius progredimur, ex aliorum interpretationibus atque placitis lucem fœnerabimur.

§. III.

Quemadmodum omnium gentium consensu Dii existunt, sic eos rerum humanarum curam gerere, cum hominibus quasi commercia quandoque habere, atque his pro lubitū oracula edere, aut notitiam rerum præteritarum, præsentium vel futurarum inspirare vel qua demum cunque ratione, extra-

ordanaria communicare, eadem fere concordia, a summa retro antiquitate traditum est (d). Hinc gentium Reges & Legislatores haud pauci, ut populum rudem atque ferum in officio continerent & ad humanitatem informarent, frequentiores Deorum apparitiones & colloquia aut inspirationes simularunt (e). Ex iis autem, quæ gentiles sic de Deorum

(d) Theomantes, Theomoros, Theomaines, Theosyptos, Enthæsticos, Faticinos, Engastrimythos, Pythones, Sibyllas vel nominasse sat est. Addimus potius argumentum illud, quod pro demonstranda divinatione, ex stoicorum sententia, subtiliter connexuit Cicero: *Si sunt Dii, neque anse declarant hominibus, quæ futura sunt; aut non diligunt homines; aut quod eventurum sit, ignorant; aut existimant, nihil interesse hominum, scire, quid futurum sit; aut non censent esse suæ majestatis præsignificare hominibus, quæ sunt futura; aut ea ne ipsi quidem Dii præsignificare possunt. At neque non diligunt nos; sunt enim benefici, generique hominum amici: neque ignorant ea, quæ ab ipsis constituta & designata sunt: neque nostra nihil interest, scire ea, quæ eventura sunt; erimus enim cautiore, si sciemus: neque hoc alienum ducunt majestate suæ; nihil est enim beneficentia præstantius: neque non possunt futura præscere. Non igitur sunt Dii, nec significant futura. Sunt autem Dii: significant ergo. Et non, si significant, nullas vias dant nobis ad significationis scientiam: frustra enim significarent: nec, si dant vias, non est divinatio. Est igitur divinatio.*

(e) Svidas de Lycaone, Pelasgi filio, Arcadium rege, antiquitus traditam hanc refert fabulam. Cum scilicet ipse

rum suorum *συνκαταβάσει* fabulantur, velle rem nostram illustrare, id vero esset lucem in tenebris quærere. Neque enim majorem ea merentur fidem, quam quæ de hercum suorum in DEOS conversione absurde admodum fingunt. Etjam Religio Muhammedana, quæ inter gentilem & illam divinitus vere revelatam media est, inspirationibus nititur, quæ auctori Sectæ Mahometo divinitus contigisse magno populorum multorum applausu atque superstitione etjamnum jactantur. Neque Mahometum solum, sed multos præterea Prophetas & Apostolos DEI, ut Adamum, Enochum, Mosen, Davidem, JESUM &c. inspiratos, alloquio divino atque descensu Angelorum honoratos, manifestisque miraculis suffultos fuisse,

justitiæ studeret, atque populos imperio suo subjectos ab injustitia vellet avertere, dicebat Jovem ad se frequenter accedere, homini peregrino similem, ad justorum & injustorum inspectionem. Et aliquando DEUM, ut ipse agebat, hospitio excepturus, sacrificium parabat. Cum autem ipsius filii vellent cognoscere, utrum verus DEUS illi sacrificio interfuturus esset, mactato quodam puero, hujus carnes cum victimæ carnibus miscuerunt. Tum vero divinitus magnæ tempestates & fulmina eruperunt, quibus omnes illius pueri interfectores perierunt. *tit. λυκάων.*

Sic quoque, narrante *Diodoro* Siculo, Ægyptiorum Legislator Mneves vir magni animi a Mercurio leges sibi traditas simulavit, populumque induxit, ut juxta eas vitam instituerent. Quod apud Græcos in Creta etjam Minos, apud Lacedæmonios Lycurgus, fecit, quorum

se, atque hominibus libros cœlitus demissos communicasse Mahomedici credunt (f). Quod autem attinet hanc librorum e cœlo demissionem, magnis animis inter illos atque diu agitata dicitur esse quaestio: utrum Alcoranus, quem solum incorruptum existare ponunt, sit per creationem vel sine creatione demissus, seu utrum sit creatus an increatus? Qui creatum dixerunt, visi sunt aliis, auctoritatem ejus imminuere. Igitur qui turissime incedere voluerunt, verbis Corani adhæserunt, dicentes Coranum esse *positum*

Iste Jovi, hic Apollini suas vindicavit. Id commenti generis apud plures quoque alias gentes adhibitum, multorum causam honorum presvasis extitisse ferunt. Nam apud Arimaspos Zachraustes bonum genium, apud Getas Zamolxis communem Westam; apud Judæos (*sunt verba Diodori*) Moses DEUM, qui *1°* dicitur, legum auctorem suarum finxisse, perhibetur. *Bibl. Hist. L. 1.* Idem fere de omnium rerumpublicarum primis statoribus fabulosa ætas tradidit. Similiter quoque in patria nostra Thorem & Odinum antiquissimi Gothi venerati sunt.

(f) Quandoquidem de Mahomets multa falso narrati solent, lubet ex ipso Alcorano probare, quæ asseruimus. Fuit vero nobis ad manus versio gallica Dni And. Du Ryer, edit. Amst. 1746. Ex multis, quæ desubstrata materia nomine DEI referuntur, sufficiat sequentia protulisse. *Surat. II. p. 15.* Certainement nous avons donné la loi à Moïse, & nous avons envoyé après lui plusieurs Prophetes; nous avons inspiré la science à JESUS Fils de Marie, & l'avons fortifié par le Saint Esprit, mais vous vous êtes

rum vel *demissum*, & de creatione fluierunt (g): Hinc id solummodo obiter concludimus, quod, ubi superstitioni semel locus conceditur, ibi neque desunt, qui, auctis multiplicatisque absurditatibus, reliquis palmam Zeli præripere student. Si autem quis erectiorem habens animum, talibus absurditatum augmentis sese opponit; is quidem vix unquam id obtinet, ut ad saniores mentes redeant isti Zeli cæstro perciti; operam tamen penitus perdidisse non est censendus, si vel id efficit, ut parem veritati cum errore locum alii concedant. Attamen etiam hæc parilitas disparilitatem continere potest; aliud namque est, si sententiæ inter se repugnantes æque
 C licitæ

élevez contre les Prophetes, qui sont venus contraires à vos volontez, vous en avez démenti une partie, & vous avez tué l'autre. Surat, IV. p. 102. O vous qui avez la connoissance des Ecritures, croyez en l'alcoran, qui confirme l'Ancien & le Nouveau Testament, avant que j'efface vos visages, & que je les fasse tourner derrier le dos, Surat, XXI. Tom. II. p. 16. Nous avons inspiré à tous les Prophetes que nous avons envoyez, qu' il n' y a qu' un seul Dieu. Ibid. p. 25. Nous avons écrit en l' Ancien Testament, & après en l' Alcoran - - - Surat: XLII. p. 211. Dieu est prudent, sage, Majestueux, il entend tout, il est toutpuissant; Dieu t' a envoyé les mêmes inspirations qu' il a envoyées à ceux qui t' ont précédé. Ibid. p. 212. La loi que j' ai donnée à Abraham, à Moïse & à JESUS est celle, que je t' ai ordonné d' observer, à savoir de croire à un seul Dieu.

(g) Vid. Adrian. Reland, de Relig. Mahomed, Lib. I, c. 3

licitæ censentur; aliud vero, si communi consensio
supprimuntur.

§. IV.

Gens judaica, DEO peculiaris & dilecta, prima
habuit eloquia divina literis consignata, atque
eadem nobis Christianis tradidit illibata. De his ve-
ro Judæis dubium non est, quin libros sacros suos,
in summo habuerint honore, adeo ut nulla omnino
sit gens alia, quæ leges a majoribus acceptas aut
instituta ritusque antiquos tanti fecerit (b). Quid
autem de istorum librorum Sacrorum divinitate vel
θεοπνευμία docuerint, id aut ex illis ipsis libris est hau-
riendum; aut ex sequioris ætatis Doctoribus Judaicis
additendum. Quod attinet ad illud prius, non est
ut separatim de eo inquiratur, si quidem libri Judæ-
orum

(b) Flav. Jos. contra Ap. L. I. Cap. 8. commemorat XXII.
esse libros, qui merito creduntur divini, quia omnibus Judæis
statim ab ipso nascendi exordio hoc *ὁμολογητόν* insitum atque in-
natum est, DEI ut hæc esse præcepta credant, iisque constanter
adhærescant, & eorundem causa, si opus fuerit, libentissime
mortem perferant; quemadmodum multi captivorum frequen-
ter & tormenta & omne genus mortis in theatris sustinere
conspiciti sunt, ne ullum verbum contra leges admitterent.
Hisce sic expositis, Apionem sequente quæstione torquet:
*Quis, inquit, Græcorum tale quid subiret, immo vel minimum
quidem lædi sufferrer, licet omnia ab illis scripta aboleantur,
ita ut ne quidem vestigia eorum supersint.*

orum sacri simul cum libris *θεσπιεύσεις* Novi Testamenti nostra constituunt Biblia, ex quibus quæstio tandem est finienda. Quod autem ad posterius, notum est Doctores istos Judaicos ex eo demum tempore cœpisse confarcinare suos commentarios, quo antiqua pura doctrina traditionibus oralibus corrumpatur, atque omnes Judæorum res ad pejus ruebant. Proinde qui in dogmaticis sapere studet ex iis, quæ Judæorum Doctores, præter libros sacros tradunt, is quidem oleum & operam perdit. Hoc ipsum, vel exemplo materiæ præsentis probatur. Ponunt nimirum DEUM non facere habitare Spiritum S. seu propheticum, nisi super forti, divite, sapiente & humili. Igitur quia dantur gradus harum virtutum, dum alii sunt aliis fortiores, ditiores, sapientiores & humiliores; hinc concludunt dari gradus diversos Prophetiæ. Alii hanc opinionem falsitatis arguunt, cum nunquam deprehensa sit prophetia in ullo philosopho, quantumvis sapientissimo solertissimoque arcanorum scrutatore; ideoque dicunt prophetiam esse influxum influentem, pro beneplacito divino, in facultatem rationalem, sive mediante facultate imaginativa, sive absque ea. Alii Spiritum S. ponunt esse facultatem in homine, quæ eum disponit, ut loquatur verba sapientiæ, aut sanctitatis, admonitionis & laudis, ac ad mores pertinentia, idque vigilans & salvis manentibus sensibus. In genere Judæi asserunt Scripturarum Sacrarum Auctorem esse DEUM; immo contendunt, qui DEUM hujus universi conditorem adnoscat, illi neque hoc creditu

difficile esse posse. Majorem tamen divinitatis gradum Pentateucho, inferiorem Prophetis Scriptis, & infimum Hagiographis plurimi eorum tribuunt. Sed quid est, ut in horum placita diligenter inquiramus, dum sunt eorum sensus obdurati, atque velamen super corde eorum manet usque hodie, quando legitur Moses. 2. Cor. III. 15. (h) Non tamen possumus silentio præterire percelebres duumviros judaicos, Flavium Josephum atque Philonem, quorum eruditionis fama latissime extra pomeria Scholæ Rabbiniæ percrebuit. Itaque Josephus dum demonstrare satagit veram historiam esse, quam de antiquitate gentis judaicæ scripserat, urget fidem Scriptorum Græcorum nullatenus æquiparandam, sed longissime post ponendam esse auctoritati ac fidei Hebræorum. Inter cetera, quæ hunc in finem profert, argumenta,
ad

(h) Joh. Dav. Michaëlis in Comp. Theol. Dogm. c. I. §. 13. *De judeis enim quid speres, qui de Hagiographis atque adeo de Daniele, abjectius senserunt, Prophetarum non paucas sententias, divinitus fusas, erroris & peccati insimularunt mentiti, alio loco hæc peccata Prophetas deprecari; si qua infausta populo sancto minaretur DEUS, id eloqui Ejus Legatos venterunt; suos magistros Prophetis æquipararunt, ac, si numero præstarent, prætulerunt? Quorum cum Theologia alia parte nulla inquinatio sit, nolim cum nonnullis doctrinam de diversa afflatus divini ratione & præstantia ex illis petere, ac sine verum argumentis describere.*

ad nostram rem præsentem id spectat, quod dicit, auctores judaicos librorum biblicorum fuisse viros optimos & in DEI cultu assiduos; itemque eos fuisse Prophetas, qui antiquissima & veterrima habuerunt cognita κατά την ἐπίνοιαν τὴν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ex inspiratione divina, suorum vero temporum res, quomodo gestæ erant aperte conscripserunt (H). Igitur ex sententia Josephi, inspiratio pertinebat ad eas res, quas Prophetæ per certam indubiamque experientiam non cognoscebant; quæ autem Prophetarum temporibus aperte gerebantur, adeo ut hi pii probeque viri in earum narratione errare non possent, eas conscribebant, quemadmodum palam ante oculos omnium fiebant. Philo Judæus dicit, Prophetiam conducere in id, ut quis sit infallibilis, omnesve

(H) Flav. Joseph. loco citato Cap. 6. dicit Pontificibus & Prophetis, publica auctoritate, injungi curam conscribendi τὰς ἀναγραφὰς, ἀτὰρ seu historias; & mox cap. 7. ad hoc ipsum opus constitutos esse τὰς ἀρίστους, καὶ τὴν θρησκείαν τὸ θεῶν προσεδρεύοντας, viros optimos & in DEI cultu assiduos. Et paulo post: ἀπὸ μήτε τὸ ὑπογράφεω ἀνθρώποις πᾶσι ὄντες, μήτε πινὸς ἐν τῶν γραφομένων ἐκείνης διαφανίας; ἀλλὰ μόνων τῶν προφητῶν τὸ μὲν ἀνατάτω καὶ τὸ παλαιότητα, κατὰ τὴν ἐπίνοιαν τὴν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ μαθόντων, τὸ δὲ καθ' αὐτὸς ὡς ἐγένετο σαφῶς συγγραφότων, cum neque subseribendi potestas omnibus data, neque ulla sit in scriptis discrepantia; sed solummodo Prophetis, qui antiquissima quidem & veterrima ex inspiratione divina cognita habuerint, suorum vero temporum res quomodo gestæ erant aperte conscripserint.

vitet offensationes, quia Propheta nihil ex se profert, sed est interpres DEI, omnia ipsi intus dictantis & succinentis. Et quidem sic, ut sit Propheta, tanquam instrumentum quoddam musicum, quod, alio inflante aut pulsante, resonat. Quia utatur DEUS vocalibus Prophetæ instrumentis, ore atque lingua, quæ pulsans arte musica invisibiliter, sonoram concinnamque symphoniam efficiat, indicans quæcunque velit, Hoc vero sic imprimis fieri docet per ecstasin seu furorem divinum, in quo emigrat mens e Propheta, immigrante Divino Spiritu: hoc autem recedente, illa rursus revertitur. Quamdiu namque ὁ λογισμὸς, ratio sive etiam ὁ νῦς, mens manet in Propheta, radiis suis intelligibilibus Prophetam totum occupat; cum tamen fas non sit, ut mortalis cum immortalis habitet (i). Ne autem du-
rius

(i) Philo Judæus in Libro *De præmiis & pœnis*, dum commemorat præmia pietatis, quæ Mosis divinitus contigerunt, addit: οἰκείον ἦν λαβεῖν, τρίτον προφητεῖαν, εἰς τὸ ἀπαιτεῖν. Ἑρμηνεύς γάρ ἐστιν ὁ προφήτης ἐνδοθεν ὑψηλῶν τῶν λεκτίων τῶ θεῷ παρὰ δὲ θεῷ ἑδὲν ὑπέπινον. Idem in Libro, *Quis verum divinarum hæret*, Prophetam describens dicit, eum esse ὄργανον θεῷ ἡχῶν, κρούμενον καὶ πληττόμενον ἀοράτως ὑπ' αὐτῶ - - - ἐξοικίζεται μὲν γὰρ ἐν ἡμῖν ὁ νῦς, κατὰ τὴν τῶ θεῷ πνεύματι ἀφίξιν· κατὰ δὲ τὴν μετανάστησιν αὐτῶ, πάλιν ἐισοικίζεται· ἐπίσης γὰρ ἐκ ἐστὶ θνητῶν ἀθανάτων σνοικῆσαι· διὰ τῶ τῶ ἢ δύσιν τῶ λογισμῶ καὶ τὸ περὶ αὐτὸν σκότος, ἐκστασιν καὶ θεοφόρητον μανίαν ἐγέννησε - - - κατὰ χεῖρας δὲ ἔπερ αὐτῶ τοῖς φωνητικαῖς ὄργανοις σώματι καὶ γλώττι, πρὸς μῦθους ὧν ἂν θελήῃ τῶ τῶ ἀοράτως καὶ παμμέσῳ ταῦτα κρῶν, εὐκα κα κα πανωρμῶνα καὶ γέμοντα συμφωνίας τῶ πύσης ἀππλῆι.

rius, quam par est, sonent, quæ attulimus verba Philonis, addendum est, eum habere istam mentis e Propheta emigrationem non quidem pro motu locali, sed pro quodam somno aut quiete mentis, sive pro vacatione a curis rerum sensualium, quatenus quidem serenitas mentis iis perturbari alioquin solet. Præterea quid sit Spiritus DEI, ὁρμηκῶς definitivæ, describit, nimirum quod sit immortalis illa scientia, cujus omnis sapiens merito fit particeps (k). Immo quia vel scelestissimo nonnunquam obversatur αἰφνιδίῳ ἢ τῷ καλῷ φαντασία, *repentina honestatis imaginatio*, quam vero apud se retinere is non potest; asserit, Spiritum DEI in omnes quidem homines immigrare, sed apud plerosque tamen non manere in seculum, quia caro sunt. Immo etjam factum esse, ut vir impius numine afflatus, nolens volens prolocutus sit ea, quæ ipsemet ne quidem intellexerit (l). De cetero

(k) Idem *de Gigantibus*: λέγεται δὲ Θεῶν πνεῦμα ἡ ἀκήρατος ἐπισημη, ἧς πᾶς ὁ σοφὸς εἰκότως μετέχει.

(l) Idem *de Theologia & Prophetia Lib. I.* inducit DEUM loquentem ad Prophetam impium his verbis: βάδιζε ἐφ' ἣν σπειδεῖς ὁδόν, ὀνήσεις γὰρ ἔδην, ἐμὸν τε λεκτῖα ὑπὸ χῆντις ἀνευ τῆς σῆς δανόιας καὶ τῷ φωνῆς ὄργανα τρέπιτῳ, ἢ δίκαιον καὶ συμφέρον, ἠνιοχῆσω γὰρ ἐγὼ τὸν λόγον, ἵστοπῶν ἕκαστα διὰ τῆς σῆς γλώττης ἔσονται. & post paullo addit de Propheta eodem: ὁ δὲ μονωθεῖς, ἐξ αἰφνης χειροφρενεται, καὶ μηδὲν σνιείς, ὥσπερ μεταπισταμένως τῷ λογισμῷ, τὰ ὑποβαλλόμενα ἐξελάλει, προφητεύων τάδε - - -

tero distinguit Philo ea, quæ habentur in libris Mo-
saicis, ut alia sint dicta ex persona DEI atque inter-
prete Propheta Divino prolata, quorum quidem lau-
di, vix tota natura sufficiat; alia autem sint ex in-
terrogationibus & responſionibus composita ac fan-
cita; alia rursus sint ex persona Moſis ἡμῶν ἰαύσαντο
καὶ ἐξ αὐτῶ καταχέριτο, numine afflati, reddita. Ve-
rum quod ipsam ſcriptionem tamen attinet, dicit
Philo, se haud ignorare quod omnia habeant pon-
dus oraculorum, atque a Moſe numine afflato lit-
teris sint conſignata (m). Prius quam vero a Judæis
transferimus cogitationem ad Christianos, commemo-
randus est quidam eorum Apostata, qui, deserto Ju-
daismo, Christianismum professus neutri adhæſiſſe,
quin etiam atheismum amplexus esse, cenſetur. Est
is famosi nominis vir *Benedictus Spinoza*. Vixit hic
Seculo XVII. ediditque anonymum *Tractatum The-
ologico Politicum* pro vindicanda libertate Philoſo-
phandi, quatenus quidem hac sublata, neque pax rei-
publicæ, neque pietas salva maneat (n). In hoc ve-
ro

(m) Ibid. Lib. 3. Ἐκ ἀγνοῶ μὲν ἔν, ὡς πάντε ἐστὶ χρησμοὶ,
ὅσα ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις ἀναγέγραπται, χρησθέντε δὲ αὐτῶ.]

(n) Quemadmodum per totum hunc *Tractatum* mul-
tis id agit, ut videatur pro pace totius ecclesie sudare, ita
nec parum commendatas voluit ideas suas, addito post
rubrum, dicto Joh. Ep. I. cap. IV. 13. *Per hoc cognoscimus,
quod in DEO manemus, & DEUS manet in nobis, quod de Spi-
ritu suo dedit nobis.*

ro tractatu; cæteroquin erudito & ingenioso, inter reliqua paradoxa, impiam evulgavit sententiam de *θεοπρονοια* S:ræ S:ræ, quam verbis paucissimis comprehensam atque cortice, quem eidem speciose obduxit, denudatam, sic habe. Judæi philosophiæ contemtores neglexerunt considerare causas secundas, devotionis autem causâ ad DEUM ubique recurrerunt (o). Hinc quicquid eximium est & admiratione dignum, id a Judæis Spiritui DEI attributum atque divinum salutatum est (p). Proinde quia Prophætæ

D

(o) Sic cap. I. p. m. 2. jacent ipsa verba Spinozæ: *Hic apprime notandum, quod Judæi nunquam causarum mediarum sive particularium faciunt mentionem, nec eas curant, sed religionis ac pietatis, sive (ut vulgo dici solet) devotionis causa ad DEUM semper recurrunt; si enim e. g. pecuniam mercatura lucrati sunt, eam a DEO sibi oblatam ajunt; si aliquid, ut sit, cupiunt, dicunt DEUM eorum cor disposuisse; &c. Si quid etiam cogitant, DEUM id eis dixisse ajunt.*

(p) Ibid. p. m. 9. *Jam notandum, quod res aliqua ad DEUM refertur, & DEI dicitur esse, ad rem in superlativo gradu exprimendam, ut, הרים הררי DEL. b. e. montes altissimi יהוה יחיה, Somnus DEI i. e. profundissimus. Scientia naturalis Salomonis, DEI scientia vocatur, id est, divina; sive supra communem. Et 1. Sam. XI. v. 7. ad significandum metum admodum magnum, dicitur: יפול פחד יהוה על וענה & cecidit metus DEI supra populum. Et hoc sensu omnia, qua captum Judæorum superabant, & quorum causas naturales tam temporis ignorabant, ad DEUM referrî solebant.*

phetæ antiquitus erant pietate ac eximia probitate probatissimi viri, qui pro illo, quo pollebant, virtutis studio singulari & ardenti pietatis affectu, alias atque alias res ad pietatis ac virtutis commendationem vividam pertinentes, sive in somniis, sive in ecstasi, sive in alio quocunque sollicitæ mentis motu & agitatione, usque adeo sibi imaginabantur, ut ipsimet non solum veritatem imaginum earundem haberent sibi persuasissimam, sed eandem quoque magnam cum *πληροφωρία* ac auctoritate aliis prædicarent; idcirco inde a primis rerum Judaicarum exordiis tales Prophetæ variis divini honoris titulis insigniti sunt. Sic dicti sunt *Prophetæ DEI, viri DEI, Spiritu DEI afflati*, seu *θεόπνευστοι* (q). Neque hac in re fefellit Judæos ipsorum pia credulitas. Quamvis namque naturâ duce sic procederent Prophetæ; iidem tamen divino simul impulsu reapse ferebantur, siquidem
DEUS

(q) Ibid. p. m. 13. *Ex his omnibus, ut tandem ad id quod intendimus, revertamur, hæc Scriptura phrasæ perspicuæ sunt, nempe Prophetæ Spiritus DEI fuit, DEUS Spiritum suum hominibus infudit, homines spiritu DEI & Spiritu Sancto repleti sunt &c. Nihil enim aliud significant, quam quod Prophetæ virtutem singularem & supra communem habebant, quodque pietatem eximia animi constantia colebant - - - - - Prophetæ DEI Spiritum habere dicebantur, quia homines causas prophetica cognitionis ignorabant, eandemque admirabantur, & propterea, ut reliqua portenta, ipsam ad DEI ad referre, DEIque cognitionem vocare solebant.*

DEUS ipsemet solus est totius naturæ rector (r).
 Quid quod Spinoza iudice, neque fieri id potest,
 ut DEUS faciat miracula, vel ulla ratione transmi-
 gret ordinem cursumve naturæ, quem sapienter
 posuit atque fixit (f). Igitur Θεόπνευστα sunt scripta
 prophetica Veteris Testamenti, vel Spiritum DEI
 auctorem habent, quia eximia ac plane singulares
 Prophetarum virtutes, quibus ista originem prox-
 mam

D 2

nam

(r) Ibid. p. m. 14. Possumus jam igitur sine scrupulo as-
 firmare, Prophetas, non nisi ope imaginationis, DEI revelata
 percepisse, b. e. mediantibus verbis, vel imaginibus, iisque veris
 aut imaginariis. - - - Quibus autem natura legibus id fa-
 ctum fuerit, fateor me ignorare. Potuissem quidem, ut alii,
 dicere, per DEI potentiam factum fuisse; attamen garrire vi-
 derer. Nam idem esset, ac si termino aliquo transcendentali
 formam alicujus rei singularis velim explicare. Omnia enim per
 DEI potentiam facta sunt: Immo quia natura potentia nulla est
 nisi ipsa DEI potentia, certum est nos eatenus DEI potentiam
 non intelligere, quatenus causas naturales ignoramus; ad-
 eoque stulte ad eandem DEI potentiam recurritur, quando rei
 alicujus causam naturalem, hoc est, ipsam DEI potentiam igno-
 ramus. Quis non videt garrere Spinozam hæc disputantem?
 Hæc vero ineptiæ facile confutantur, modo consideremus,
 aliud esse, ignorare causam naturalem phænomeni cujus-
 dam, aliud autem certo & evidententer scire, phænomenon
 istud non habere causam naturalem.

(f) Doctrinam de miraculis explosurus Spinoza l. c.
 Cap. VI. in hæc verba erumpit: Quod quidem originem du-
 xisse videtur a primis Judæis, qui ut Ethnicos sui temporis

nam debent, afflatus divini titulum augustum merito sibi vindicant. Vera quoque non autem falsa sunt eadem, quatenus quidem spectant ad usum vitæ & charitatem; cum enim sit ratio virtutis morumque bonorum plana & facilis cognitu, non potuerunt pii auctores a vero aberrare. Attamen quia ceteroquin indocti fuerunt iidem, fieri aliter haud potuit, quam ut boni isti viri, frena laxantes ferventi imaginationi, ex inanimadvertentia, speculativis quoque rebus sese immiscerent, atque sic in rebus ab ipsorum proposito alienis præter opinionem multa contradictoria ac erronea proferrent, quæ autem genuinam virtutis rationem non obscurabunt, modo ingenue & candide ipsorum scripta legantur & expli-

qui Deos visibiles adorabant, videlicet solem, lunam, terram, aquam, aërem &c. convincerent, iisque ostenderent, Deos illos imbecilles & inconstantes, sive mutabiles, & sub imperio DEI invisibilis esse, miracula sua narrabant, quibus insuper conabantur essendere, totam naturam, ex DEI, quem adorant, imperio in arcum tantum commodum dirigi, quod quidem hominibus adeo arrisit, ut in hoc usque tempus miracula fingere non cessarent. - - - Quid sibi vulgi stultitia non arrogat, quod nec de DEO nec de natura ullum sanum habet conceptum, quod DEI placita cum hominum placitis confundit, & quod denique naturam adeo limitatam fingit, ut hominem ejus præcipuam partem esse credat. - - - Quare hic absolute concludimus, omnia, quæ in Scrip. Scrip. vere narrantur contigisse, ea secundum leges naturæ, ut omnia, necessario contigisse; & si quid reperiant, quod apodictice demonstrari potest, legibus naturæ repugnare,

explicentur. Libri Sacri Historici non sunt θεόπνευστοί, quia in his conscribendis excellens ista imaginativa vis auctoribus non erat usui. Et qui, præter Historicos, in codice Novi Testamenti habentur, Libri Morales itidem non sunt θεόπνευστοί; quia apostoli, non quatenus Prophetæ imaginationi indulgentes, sed quatenus Doctores & ex libris Veteris Testa-

aut ex iis consequi non potuisse, plane credendum id a sacrilegis hominibus Sacris Litteris adjectum fuisse: quicquid enim contra naturam est, id contra rationem est, & quod contra rationem, id absurdum est, ac proinde etiam refutandum.

Acerbæ & contumeliosæ invectioni justam exclamationem, haud sine dolore, opponimus, atque mox fontem solutionis, addito exemplo indicamus. Quid itaque sibi Spinozæ stultitia non arrogat, qui & de DEO & de natura insanos admodum conceptus fovet, qui nullum beneplacitis Divinis locum concedens, DEUM hominibus inferiorem ponit, & qui DEUM denique adeo limitatum fingit, ut extra vias viresque naturæ terminatas, omnipotentis Divinæ nullas esse partes credat?

Fons erroris horrendi in his verbis latet: *quicquid contra naturam est, aut ex legibus natura non consequitur, id contra rationem est.* ex. gr. resuscitatio Lazari mortui olentis foetorem, est contra naturam, quia ex legibus naturæ non consequitur; ejus namque contrarium, scilicet perfecta putrefactio, corporis mortui pulverisatio & totalis destructio, ex necessaria consecutione naturali est legibus naturæ consentaneum. Hæc ipsa resuscitatio est quoque supra rationem humanam, quia vires naturæ, nullum suppedirant mo-

menti & doctrina ac vita Christi & suorum miraculorum experientia docti, illos scripserunt; quocirca nec fulmen vibrant dictatorium illud Prophetis antiquis familiare: *Sic dixit Dominus*, nec expressum mandatum de scriptura allegant, quin potius aut ratiocinantur aut subdubitant; adeo ut non prophetare sed disputare apostatae Judæo videantur.

§. V.

dum, quo effici queat talis resuscitatio, sed ad contrarium ejus efficiendum evidenter conspirant. Quicquid autem ex ipsis rebus naturalibus, earumve consecutione aut analogia non est intelligibile, id transcendit rationem humanam. Attamen non est illa resuscitatio contra rationem. Quicquid enim ratio humana percipit esse absolute impossibile, id est contra rationem, quicquid vero percipit esse possibile, id non est contra rationem. Ast vero resuscitationem hominis mortui ratio percipit esse possibilem. Cum enim possibilitates rerum sunt aeternæ & immutabiles, quæ res semel est vel fuit possibilis, eadem in futurum quoque manebit possibilis. Ast vita Lazari, dum adhuc viveret & antequam mortuus esset, fuit possibilis, *ab esse* namque ad *Posse omnino valet conclusio*. Ergo vita Lazari, postquam jam fuit mortuus, itidem est possibilis. Quæ igitur ratio humana intelligit atque agnoscit existere Ens omnipotens, quod omnes res possibles in sua habet potestate; eadem quoque percipiet restitutionem vitæ, seu resuscitationem Lazari ex mortuis non esse contra rationem. Proinde quia consimili argumentatione ostendi potest, singula miracula divina, quæ in *Scriptura* narrantur, non esse contra rationem, neque quidquam absurdi involvere, nobis quidem, qui ea refutanda censet, Spinoza garrire videtur.

§. V.

Quod ad Christianos attinet, supervacaneum omnino est, multis demonstrare, eos mox a primo Christianismi initio agnovisse *Θεοπνευσίας* Librorum Sacrorum Veteris Testamenti. Sufficit verbo monuisse, Salvatorem in secula benedictum huic inprimis fundamento doctrinam suam inædificasse, scilicet, ut discipulis suis immitteret Spiritum Sanctum, qui illos plenius & apertius doceret Scripturas V. T. divinas. Sic enim oportebat illos discere in Christo completum esse negotium salutis a Prophetis olim annunciatum. Mox quoque Apostoli, Spiritu Sancto mirabiliter afflati atque eruditi, ex Scripturis antiquis mysteria Christianismi prædicarunt, & simul diligens Scripturarum scrutinium auditoribus commendarunt, Act. II. 15, 22, 25. insuper asseverantes Prophetas V. Testamenti non ex suo ingenio hæc mysteria finxisse, immo ne quidem ex suo arbitrio eadem protulisse sed *τὸ ἐν αὐτοῖς πνεῦμα ἔειπεν*, Spiritum Christi qui in ipsis fuit, illis hæc revelasse, ipsos autem Prophetas cum ardenti desiderio & singulari studio, quæ iis revelabantur, mysteria considerasse, prædixisse & scriptis consignasse, I. Petr. I. 10, 11. 2. Petr. I. 20, 21. Igitur vel hinc manifestum est *Θεοπνευσίας* S:ræ S:ræ V. T. a primis Christianis non potuisse in dubium revocari (t). Eisdem vero æqualem aucto-

(t) Nullum omnino est dubium, quin Christiani æ-

auctoritatem divinam tribuisse Apostolorum quoque
 Scriptis, neque id prolixam postulat demonstratio-
 nem. Subitanea illa conversio gentium ad fidem
 Christianorum, quæ verbi prædicati virtute divina,
 Apostolorum in DEUM fiduciâ, contemptu dirissima-
 rum persecutionum paradoxa, & magna miraculo-
 rum divinorum frequentia, accelerabatur, satis su-
 perque demonstrat, qualem fidem conversi tribuerint E-
 vangelio sive ore tenus audito sive ex litteris percepto.
 Certe mira illa animi constantia, qua, in ecclesia
 pressa, Christiani adhæserunt doctrinæ ab Apostolis
 traditæ atque ex eorundem libris haustæ, luculen-
 ter ostendit, illos credidisse doctrinæ *Θεοπνευσίας*. Quid
 quod cæterum Christianorum quorundam dissensus
 aut dubitatio de libris nonnullis, quorum *γενεσιότης*
 atque Apostolicam originem alii agnoscebant, utrum
 videlicet illi libri pari cum reliquis Novi Testamenti
 Scriptis loco essent habendi, an non; non solum de
 eo nos certiores reddit, quod non temere, sed cum
 magna sollicitudine ac circumspectione libros Novi
 Testamenti vere *Θεοπνεύστους* discreverint antiqui, ve-
 rum etiam firmissime commonstrat, communi dissen-
 tientium consensu divinam librorum Sacrorum No-
 vi Testamenti auctoritatem attestatam esse. Nisi
 enim

que se Judæi crediderint Libros Sacros Veteris Testamenti
 esse *Θεοπνεύστους*, quemadmodum profitetur Origenes: *τὰ βί-
 βλια τῆς γερῆς γράφῃς πνεύματι ὁμολογῆσαι ἀμφότεροι* Lib. 5.
confr. Celsum.

enim hoc utrinque admissum esset, tali quidem quaestioni nullus fuisset locus. Si qui vero Scripta Apostolorum non admiserunt tanquam regulam fidei, illi, utcumque nomen Christi profiterentur, hæreseos damnabantur (v). Quemadmodum vero in ecclesiæ

E

pri-

(v) Sufficit nobis ex antiquitate binos hujus rei testes citare. Sic autem divus Irenæus: *Non enim per alios dispositionem salutis nostræ cognovimus, quam per eos, per quos Evangelium pervenit ad nos, quod quidem tunc præconiauerunt, postea vero per DEI voluntatem in Scripturis nobis tradiderunt, fundamentum & columnam fidei nostræ futurum. Neque enim fas est dicere, quoniam ante prædicaverunt quam perfectam haberent agnitionem, sicut quidam audent dicere, gloriantes emendatores se esse Apostolorum. Postea enim quam surrexit Dominus noster a mortuis, & induti sunt, superveniente Spiritu Sancto, virtutem ex alto, de omnibus adimpleti sunt, & habuerunt perfectam agnitionem, exierunt in fines terra, ea qua a DEO nobis bona sunt evangelizantes, & caelestem pacem hominibus annunciantes, qui quidem & omnes pariter & singuli eorum habentes Evangelium DEI. - - - Et omnes isti unum DEUM factorem cæli & terra a Lege & Prophetis annunciatum, & unum Christum Filium DEI tradiderunt nobis: quibus si quis non assentit, spernit quidem participes Domini, spernit autem & ipsum Christum Dominum, spernit vero & Patrem, & est a semet ipso damnatus, resistens & repugnans salutis suæ: quod faciunt omnes hæretici. Adversus Hæreses. Libr. III. c. I.*

Alter nobis testis sit Epiphanius, qui graviter carpit anomæos, quia contempnim de Scriptura Sacra locuti sunt,

primitivæ temporibus simplici fidei & mutua chari-
 tati potius studebant Christiani, quam curiosis & ri-
 xosis quæstionibus, quæ tum demum invaluerunt,
 postquam doctrina in ordinem artificialis systematis
 redigi cœpit, atque ecclesia in partes scissa est; ita
 neque est probabile, ut ab antiquis Patribus subtiles
 de materia substrata quæstiones recentiori ævo &
 quidem pro dolor, cum magno rei Christianæ detri-
 mimento ventilatas, discusse examinatas habeamus.
 Immo si quid ex occasione quasi dictum reperiat,ur,
 dum quidem res in quæstionem non veniret, peri-
 culum est, ne ex iis, quæ bona fide dixerunt, si
 rigidius examinentur, quam par est, effingi atque
 procudi queat, quod ipsimet neutiquam agnosce-
 rent, si quidem ipsis liceret verba sua interpretari.
 Has itaque ob causas nos hinc breviter expedie-
 mus. Primum vero nobis se hic offert Irenæus,
 qui

dixeruntque Apostolos circa scribendum humani quid esse
 passos. Is vero, *Blasphemant*, inquit, *Prophetarum nomi-
 na & Apostolorum*, quum ab aliquibus redarguantur ac ca-
 stignantur decurrentes & resiliunt ac dicentes: hoc Apostolus
 velut homo dixit. Aliquando vero: quid mihi profers ea,
 qua sunt in veteri Testamento? Non est autem hoc mirum
 juxta ea, qua ab ipso Salvatore dicta sunt, nempe si pa-
 trem familias Beelzebub vocaverunt, quanto magis domesticos
 ipse? Si itaque ipsum Dominum & veram ipsius gloriam
 negant, quanto magis Prophetas ipse & Apostolos? Epiph.
 Herzf. LXXVI.

qui universim docet, Scripturam Sacram perfectam esse, quippe a verbo DEI & Spiritu ejus dictam. (u). Idem disputat contra quosdam, qui dixerunt corpus esse medicamentum, seu causam oblivionis. Ad hanc positionem convellendam provocat ad exempla Prophetarum, qui in hominem conversi, cessante spirituali visione cælestium, memoriâ tenent atque aliis annunciant, quæ sic viderunt vel audiverunt; atque hinc concludit, corpus non esse medicamentum oblivionis. Sed etjam scribendo res quædam annuntiat, quemadmodum Cicero dixit Historiam esse nuntiam vetustatis. Si igitur fas est ex illa Irenæi argumentatione concludere, quid de rerum Θεοπνεύσιων scriptiōne cogitaverit, videtur omnino ponere, Prophetas ex sua memoria naturali, postquam jam transiit afflatus numinis, visiones seu prophetias scripsisse (x). Juxta tamen observamus Irenæum

E 2

non

(u) Quod de parabolæ sensu, contra Scripturam non explicando, pie monet Irenæus, id ad nostram quoque materiam pariter applicari potest. Nimirum: *Habentes itaque regulam ipsam veritatem, & in apertum positum de DEO testimonium, non debemus per quæstionum declinantes, in alias atque alias absolutiones ejicere firmam & veram de DEO scientiam, - - - quia Scripturæ quidem perfectæ sunt, quippe a Verbo DEI & Spiritu ejus dictæ.* Loc. cit. lib. II. c. 47.

(x) Verba Irenæi sic jacent: *Sed & Propheta ipsi, cum essent in terra, quæcunque spiritaliter secundum visionem cælestium*

non modo res, sed etiam verba citare ex Scripturis sacris, iisdemque cunctis veritatem Scripturæ divinæ consentaneam tribuere. Deinde χαλκεύτης & Adamantius ille Origenes commemorandus est, qui etiamnum puer profundiores sensus scrutabatur, patrique negotium haud leve facessebat, sciscitatus ex illo quid sententia divinitus inspiratæ Scripturæ significaret (γ). Deinde vero ætate proventus Commentarios homiliasve in singulos fere V. ac N. Testamenti libros aut scripsit aut dictavit. Qualem hic S:ræ S:ræ ὁμοπνευσίας tribuit, vel inde colligitur, quod ubique triplicem sensum, scilicet litteralem seu historicum, mysticum atque moralem ex illa investigare ac eruere consuevit. Chrysostomum vel ideo heic nominamus, quod pro mellifluo, quo excelluit, dicendi genere, in suis homiliis, & copiose & ad concitandos in affectum animos accommodate adfert dicta S:ræ S:ræ; adeo ut legenti nullum suboriri que-

at

vident vel audiunt, ipsi quoque meminerunt in hominem conversi. & reliquis annunciant: & non corpus obivisionem efficit anima eorum, quæ spiritualiter visa sunt, sed anima docet corpus, & participat de spiritali facta visione loc. cit. c. 60.

(γ) Euseb. Hist. Eccles. Lib. VI. c. 2. *Et hoc studium puero non fuerat ingratum, sed animum ad illud adeo abibuerat promptum, ut contentus non esset simplici & obvia factorum verborum lectione, sed iam amplius aliquid inquireret, & profundiores theorias scrutaretur, ita ut patri quoque negotium faceret subinde interrogando, quidnam divina Scriptura mens significare vellet.*

at dubium, quin ex singulis quoque S:æ S:æ vocibus vim divinam Chrysoftomus elicere voluerit (z)! Idem hoc de plurimis Patribus facile demonstratu foret; sed supervacaneum est, de re notissima prolixius differere. Id vero imprimis ad rem nostram facit, ut Hieronymi ne simus immemores. Quem is Origeni hubuit honorem, *Magistrum ecclesiarum post Apostolos* illum appellans, eundem fere ipsi reddere videntur, qui eum *alterum ecclesie Originem* vocant. (aa). Quamquam vero Hieronymus, uti reli-

E 3

qui

(z) Sat erit ex Chrysoftomo hæc adduxisse verba: *Si Scripturas sanctas assidue audierimus, reperimus hujus modi exempla permulta. (Quæ, inquit, instruere te possunt ad salutem) quippe & quæ agenda sunt, docent Scriptura. Audi denique quid alibi idem hic Apostolus dicat: confidis te ipsum lumen esse eorum qui in tenebris sunt. Vides ut lux in tenebris sit is, qui litteras docet. Si lux littera est, quæ occidit, quid erit Spiritus, qui lucem facit? Si vetus Testamentum lux est, quid putamus novum, ubi tanta reſerata sunt? Homil. VIII. in Epist. II. ad Tim.*

(aa) Jo. Fr. Buddeus in *Ifag. Hist. Theol. L. 2. c. 8. §. 9.* Tandem ad Hieronymum accedimus, quem nonnulli merito alterum ecclesie Originem vocant, quod in Scripturis interpretandis non minorem industriam studiumque collocaverit, quam Origenes, cui etsi ingenii acumine cesserit, multum tamen lingua Ebrae eum superaverit peritia. Erasmus vero scribens velle se Hieronymianas Epistolas commentariis illustrare, eum col- laudat hunc in modum: *Movet me viri caelestis & omnium*

qui Patres Christianismi Zelo celebres, Scripturam Sacram Θεοπνευστου veneratus est, eam tamen in auctores sacros exercuit censuram, quæ magno deinde fuerat præsidio illis, qui negarunt Θεοπνευστίας sese extendisse vel ad res prius cognitatas, vel ad stylum seu formam scriptionis atque ipsa verba scripta. Sic in Commentario ad verba Pauli: *quis vos fascinavit* ad Gal. III. 1. notat Paulum ex vulgi opinione, quam erroneam esse suspicatur, fuisse verbum *fascinavit* (bb). Eod. Cap. v. 15. ad hæc verba: *secundum hominem dico*, monet Hieronymus, Apostolum ista apposuisse, quia jam non reconditos sensus ad Galatas erat prolaturus, sed quotidiana & vilia, & quæ possint (nisi præmississet *secundum hominem dico*) prudentibus displicere. Similiter circa constructionem verborum Gal. VI. 1. observat, Apostolum, contra genium linguæ dictis pluraliter: *vos qui estis*, addidisse in numero
 fin-

Christianorum sine controversia longe tum doctissimi tum facundissimi pietas: cujus scripta quum digna sint quæ ab omnibus passim legantur & ediscantur, vix pauci legunt, pauciores mirantur, paucissimi intelligunt. Epist. L. V. ep. 19.

(bb) Hieronymi verba hæc sunt. *Quod autem sequitur: quis vos fascinavit, digne Paulo, qui etsi imperitus est sermone non tamen scientia, debemus exponere: non quo scierit esse fascinum, qui vulgo putatur nocere, sed ut sermone sit triviali: & ut in cateris, ita & in hoc quoque loco, verbum quotidiana sermocinationis assumserit &c.*

singulari: *considerans te ipsum* (cc). Etjam circa dictum ad Eph. III. 3. quod attinet ad consequentiam sermonis, observat, præmississe quidem Apostolum: *hujus rei gratia ego Paulus vincens Jesu Christi pro vobis gentibus*: at nihil ei, quod sic præmisit, reddidisse; hoc est, Si terminis technicis rem explicamus, posuisse Protasin, & omisisse Apodosin; atque adeo, suspensâ manente sententiâ, transgressum esse ad alia. Addit vero, excusandum esse Paulum, quia ipse confessus est, se esse *imperitum sermone, non tamen scientia* 2. Cor. XI. 6. (dd) Mittimus reliquas cen-

(cc) Verba auctoris sic sonant: *Qui putant Paulum juxta humilitatem, & non vere dixisse: et si imperitus sermone, non tamen scientia. defendant hujus loci consequentiam. Debit quippe secundum ordinem dicere: vos qui spirituales estis, instruite hujusmodi in spiritu lenitatis, considerantes vosmet ipsos, ne & vos tentemini, & non plurali inferre numerum singularem. Hebraus itaque ex Hebrais & qui esset in vernaculo sermone doctissimus, profundos sensus aliena lingua exprimere non valebat: nec curabat magnopere de verbis, cum sensum haberet in tuto.*

(dd) Addit quoque Hieronymus ad locum Eph. III. 3. sui ipsius excusationem, his verbis: *Si vero quis potest etjam juxta sermonis & eloqui contextum docere Apostolum fuisse perfectum, & in Artis Grammaticæ vitia non incurrisse: ille potius auscultandus est. Nos quotiescunque Solacismos aut tale quid annotamus: non Apostolum pulsamus, ut malivoli criminantur, sed magis Apostoli assertores sumus: quod Hebraus ex Hebrais,*

cenfuras, quas adhibuit in homines Θεοπνεύστis, ne viri doctissimi & de ecclesia optime meriti manes nimis sollicitare videamur; solum addimus, Hieronymum primum hæc talia non statuisse, ipse namque mentionem facit aliorum, qui etiam σφάλματα μνημονικά Scriptoribus Sacris tribuerunt; qualem quidem errorem avertere studuit Hieronymus (ee). De magno

absque rhetorici nitore sermonis, & verborum compositione, & eloqui venustate, nunquam ad fidem Christi totum mundum transducere valuisset, nisi evangelizasset eum non in sapientia verbis sed in veritate DEI - - - - - Iste igitur qui solæcismos in verbis facit, qui non potest hyperbaton reddere sententiæque concludere, audaçter sibi vendicat sapientiam: & dicit: quoniam secundum revelationem cognitum est mihi mysterium, sicut præscripti in modico.

(ee) Patet hoc ex Comment. in Mich. V. 2. ubi monet, hæc verba: *Et tu Berlebem Epbrata &c.* dissona esse iis, quæ ex eodem hocce loco citantur. Matth. II. 6. & quidem factum id esse non Evangelistæ errore, sed scribarum & sacerdotum negligentia. Hieronymi verba sic jacent: *Quod testimonium nec Hebraico, nec LXX. interpretibus convenire, me quoque tacente, perspicuum est: Et arbitror Mattheum, volentem arguere Scribarum & Sacerdotum erga divine Scriptura lectiorem negligentiam, sic etiam posuisse, ut ab eis dictum est. Sunt autem qui asserant, in omnibus pene testimoniis, quæ de Veteri Testamento sumuntur, istiusmodi esse errorem, ut aut ordo mutetur, aut verba, & interdum sensus quoque ipse diversus sit,*

gno illo Hipponensium Præsule Augustino breviter monemus, posuisse hunc, esse Scriptores sacros eloquentes eloquentia tali, quæ illis congruebat, illosque composuisse ea, quæ eloquenter dicta sint, non intenta in eloquentiam sapientia, sed a sapientia non recedente eloquentia. Proinde, quemadmodum fere posuit Hieronymus, non in obtrectatorum gratiam, sed pro veritate rei dixisse Paulum: *se esse imperitum sermone*, Augustinus quoque adseruit. (ff).

§. VI.

Quemadmodum antea notavimus, Doctores ecclesiæ perpetuò sic tuebantur divinam Scripturæ originem, ut singula quoque verba sensum divinum fundere assererent (gg). Atque si quis stilum aut

F

ver-

vel Apostolis, vel Evangelistis non ex libro carpentibus testimonia, sed memoria credentibus, quæ nonnunquam fallitur.

(ff) Aug. de Doctr. Christ. Lib. IV. *Sed forte quis putat tanquam eloquentem nostrum elegisse me Apostolum Paulum. Videtur enim ubi ait, etsi imperitus sermone sed non scientia: quasi concedendo obtrectatoribus sic locutus, non tanquam id verum agnosceret confitendum. Si autem dixisset imperitus quidem sermone, & non addidisset, sed non scientia, nullo modo aliud posset intelligi. Scientiam plane non cunctatus est profiteri, sine qua esse gentium Doctor non veleret.*

(gg) Dum ab evangelica lenitate degeneravit sedes

verba ipsa, non Spiritui Sancto, sed scriptoribus sacris tribuebat, ille quidem ideo heterodoxiæ damnatus non fuit. Sic Agobardus Archiep. Lugdun. sec. IX. non veritus est pronuntiare, *rem absurdam esse, si quis credat, Spiritum Sanctum inspirasse terminos*

Apostolica Romana, usque adeo ut igne flammisque in oves Christi sæviret, atque expeditionibus cruciatis orbem potestati suæ subjicere anniteretur; nunquam tamen desistit testari, scripturis sacris, tanquam Θεοπνεύστοις, divinam reverentiam deberi. Probatur hoc ipsum exemplo orationis, quâ Johannes de Ragusio Oridinis Prædicatorum Procurator Generalis respondit in concilio Basileensi, A. 1433. ad articulum I. Bohemorum, ab Hussitarum advocato propositum. Sic autem ille: *inprimis igitur tanquam omnium fundamentum firmissimum stabilatur, quod omnis scriptura veteris & novi Testamenti, contenta in volumine Biblia, sit edita ab auctoribus suis Spiritu S. inspirante - - - - - ex quibus sequitur, quod principalis auctor sacrarum scripturarum est Spiritus S., qui est DEUS: homines vero, per quos edita & conscripta sunt, fuerunt quasi instrumenta & calami ejusdem Spiritus Sancti. Secunda suppositio est: tanta est certitudo veritatis sacrarum scripturarum, ut nihil in eis assertive positum, aut expressum possit esse mendosum aut falsum. - - - - - Quinta suppositio. Sensus literalis sacrarum scripturarum principalis est ille, non quem litera præten- dit, sed quem auctor earum, scilicet Spiritus S. insensit. - - - Sexta suppositio. Fides & omnia necessaria ad salutem, tam credenda quam agenda, fundantur in sensu literali, & ex ipso solo argumentatio sumitur, ad probandum ea, quæ fidei sunt, vel necessitatis ad salutem, & non ex his, quæ secundum allegoriam vel alium sensum spirituales dicuntur. - - - - - Septima*

minos loquendi & verba (hh). At vero tandem, sublati quasi signis, in medietate ecclesie Romano-Catholicæ acriter de hujus *Iconoclasie* indole disceptari cœptum est. Talium controversiarum bina exempla proferemus. Primum scilicet ex epistolari colloquio Johannis Eckii atque Erasmi Rotterodami. Eckius disputatione, scriptis atque Zelo contra Lutherum atque Protestantem famosus Romanensium athleta, quem propter molestam impiæ garrulitatis coactionem, Lutherus, in Præfatione ad apocalypsin, posuit esse e numero ranarum de ore bestie exeun-
tium, quarum mentio fit in Apoc. XVI. 13. hic, inquam, Eckius admonuit immo punxit Erasmus Rotterodamum, quia in suis annotat. Ad Evang. Matth. c. 2. sic scripserit: *Sive quod ipsi Evangelistæ testi-*

F 2

mo-

Suppositio. S. Scriptura in sensu liberali sane & bene intellecta est infallibilis fidei regula & (intellige explicite, vel implicite ut ipse, infra se explicat) sufficientissima. Vid Severini Bini Concilia Gen. & Prov. Tom. IV. P. 1 p. m. 248. &c.

(hh) Bened. Pictet hoc narrat in *La Theologie Chret.* Tom. 1. p. m. 86. his verbis: Abogard, dans sa réponse à Frédigife, dit, que c'est une absurdité de croire que le Saint Esprit ait inspiré les sermons & les mots. De hoc Agobardo testatur cel. Buddeus, eum esse multis ingenii monumentis, pro sæculi conditione, clarum, eundemque doctrinæ orthodoxæ, qualis eo tempore erat, strenuum vindicem. *Hist. Theol. L. II, c. 7. §. 5.*

monia hujusmodi non e libris depromserunt: sed memoriae fidentes, ita ut fit, lapsi sint. His enim verbis, visus est Erasmus innuere, more humano scripsisse Evangelistas. Humanum namque est, libros consulere, memoriæ confidere, labi posse. Absit vero ut talia quis suspicetur de viris Θεοπνεύστοις, quos, etiam si illiteratos & analphabeticos assumpsit Spiritus Sanctus, doctissimos tamen reddidit. Sic namque vacillaret S:ræ S:ræ auctoritas. Deinde & id male habet Eckium, quod Roterodamus ad Auctor. c. X. annotavit hæc verba: *Tum etiam, cum græce scribunt Apostoli, multum referunt ex proprietate lingue sue - - - Nam Apostoli græcitatem suam non e Demosthenis Orationibus, sed e vulgi colloquio didicerunt.* Hoc minus sobrie a homine Christiano scriptum esse monet; accepta enim in die pentecostes Spiritus Sancti gratia, eloquebantur Apostoli variis linguis magnalia DEI. Quare non a Græcis, sed a Spiritu Sancto græcitatem suam didicerunt. Ad hæc ipsa respondit Erasmus, circa c. II. Matthæi, se non definiisse quæstionem, proposuisse solummodo orationem disjunctivam bimembrem, atque simpliciter quasi recensuisse ea, quæ leguntur apud divum Hieronymum interpretem. (confer. §. præc. lit. ee.) Neque vacillare auctoritatem totius S:ræ S:ræ, sicubi memoriâ lapsus Evangelista nomen ponat pro nomine: puta *Esaiam* pro *Hieremia*. Ut enim non protinus de tota Petri vita oporteat male sentire, etiam si Augustinus & Ambrosius affirmant illum, post acceptum cælestem Spiritum, alicubi lapsum esse: ita non
con-

continuò fidem abrogari omnem libro, qui nævum aliquem habeat. Nostrum non esse, præscribere, quomodo Spiritus ille Discipulorum organum temperavit, qui, quocunque modo temperavit, sic temperavit, ut ipse noverat ad salutem humani generis maxime conducere: sic illis aderat, quatenus ad evangelii negotium pertinebat, ut tamen alicubi homines esse sineret. Neque tamen se dicere, Apostolos usquam esse lapsos; se vero negare, ob quemvis lapsum universæ Scripturæ fidem vacillare. Deinde ad id, quod indignum visum est Eckio, Apostolos librorum adminiculis usos fuisse, his respondet verbis: *Quid, inquit, facies de Paulo, qui sibi cum penula libros jubet remitti, præsertim in membranis descriptos? Neque enim vetuit Christus, ne sacros libros evolverent, ad quos hortatur Timotheum suum Paulus, sed ne ad iudices meditatis orationibus instructi venirent.* Præterea quod attinet ad illam græcitatem, monet, non necesse esse, ut protinus ad miraculum revocetur, quicquid fuit in Apostolis: non negari donum linguarum: legi, Apostolos miraculo locutos esse atque ab omnibus intellectos, sed græce locutos miraculo non legi; quod ut maxime contigisset, non tamen necesse esse, miracula in Apostolis facere perpetua: tempore Apostolorum totum fere Orientem græce locutum fuisse; unde probabile sit, eos quoque ex vulgi colloquio potuisse græce discere; neque vero Spiritum oblivione obliterasse, quod antea didicerant: non posse dissimulari sermonis ruditatem atque barbariem, quam in Apostolicis litteris videmus, atque dudum viderunt

Patres Græci, hujus quidem rei judices maxime competentes; neque proinde græcitatem illam esse donum cœleste, *cum Spiritus Sancti perfectiora sint opera, quam naturæ aut industriæ humane* (ii). Verum enim vero, quam sic exorsus fuit Erasmus contra receptam ab ecclesia doctrinam, lis velitatione privata componi non potuit. Itaque quemadmodum vel magnâ nominis celebritate, ut solet fieri, in multorum odium incurrerat Erasmus, sic neque defuerunt, qui varios Articulos hæreticos & schismaticos ei objecerunt atque ipsi Inquisitioni Hispanicæ cognoscendos dijudicandosque detulerunt. In tali negotio præcipuam sedulitatem exhibuit colluvies quædam monachorum Hispanorum, qui in perniciem Erasmi conspirarunt, atque id inprimis in votis habuerunt, ut suo more, id est, crudeliter in eum ageret tyrannica inquisitio (kk). Hinc igitur enata est
 Eras.

(ii) Vid. Epistolarum Erasmi Rot. Lib. 2. ep. 25, 26.

(kk) Lud. Vives per epistolam de ista accusatione certiozem fecit Erasmus, his verbis: *Misi ad te nuper, qua mihi erant illinc (ex Hispania) scripta; credo esse tibi reddita; que si non accepisti, longa esset retexenda fabula. Summa tamen hæc erat, delatum est nomen tuum a mendicantibus ad summum Quastorem, Archiepiscopum Hispalensem; itum esse in consilium & inquisitionem; - - esse audita in te fratrum crimina - - - Hæc tibi fusissime exposui. Postea accepi litteras - - - in illis ad te pertinent hæc: Hic magno animo monachi*

Erasmo occasio denuo explicandi mentem suam de
conuersione ratione, & quidem his verbis: *Nunc te-*
stor me abhorrere ab ulla oblivione tribuenda Aposto-
lo (11). Alterum in ecclesia Pontificia de hac re bel-
 lum exarsit anno 1586. Nimirum Patres Jesuitici Col-
 legii Lovaniensis promulgarunt anno prædicto quas-
 dam propositiones, circa Articulos de gratia, præ-
 destinatione & Scriptura Sacra, quæ propositiones va-
 riam novitatem doctrinæ continere videbantur Theolo-
 gicæ Facultati Academiæ Lovaniensis. Proinde hæc Fa-
 cultas, quod materiam sublatam attinet, ex Jesuita-
 rum assertis tres elicuit theses, quas simul editâ cen-
 surâ perstrinxit, atque tanquam peregrina, offen-
 siva & periculosa dogmata damnavit. Theses istæ
 sic sonant: I, *ut aliquid sit Scriptura Sacra, non est*
neces-

bellum adversus Erasmus suscepere. Id moluntur, in id vigi-
lant, ut omnium Erasmi librorum lectio Hispanis interdicator.
 - - - *Præest Inquisitionis Reverendissimus D. Hispanensis - - qui*
horum impetum aliquamdiu compressit; sed satisfacere omni-
bus nequit, & mira est illorum rabies. jam aliquot diebus pu-
blice quoque legi in cœnobiis desitum est, ut in Erasmus sin-
guli quid excuderent. Prolati sunt aliquot articuli, quos illi
hereticos & schismaticos vocant. - - - Nos dolemus, quod opem
ferre afflicis rebus minime queamus. Nam confestim magnum
audentibus periculum immineret. Sed quid ego hoc apud te ho-
minem Hispanum, qui hanc tyrannidem satis cognitam habes.
 Vid. Epist. 18. illarum, quæ auctarii loco accesserunt ad
 L. IV. Ep. Phil. Melanct.

(11) Erasmi. Apol. adv. monach. quosd. Hisp.

necessarium, singula ejus verba inspirata esse a Spiritu sancto. II. Non est necessarium, ut singula veritates & sententiæ sint immediate a Spiritu Sancto ipsi scriptori inspiratæ. III. Liber aliquis, qualis fortasse est secundus Maccabeorum, humanâ industriâ sine assistentiâ Spiritus S. scriptus, si Spiritus Sanctus postea testetur ibi nihil esse falsum, efficitur Scriptura sacra. Neque multo mitiorem his Jesuitarum assertis censuram adhibuit sacræ Theologiæ Facultas Duacensis, quæ, jussu Archiepiscoporum, scilicet Cameracensis ac Mechliniensis, nec non Episcopi Gandavensis (mm), eadem examinavit, atque eodem, quem diximus anno, eorundem improbationem simul cum altera illa Facultate evulgavit. Tantum vero abfuit, ut Jesuitæ, has perpeffi censuras, sententiam mutarent; ut theses istas mox pro suis agnoverint, comprobarint scholiisque illustrarint. Immo postea quoque eidem sententiæ inhæsisse Jesuitas, probatur exemplo Cornelii a Lapide, qui hujus

(mm) Mox a primis initiis constituti ordinis Jesuitici, atque his quoque temporibus, ad motus potius concitandos, quam ecclesiæ pacem faciendam valere hunc ordinem judicarunt quilibet prudentiores. Imprimis vero illi, qui res sacras curabant, hanc Lojolæ societatem ægre ferebant. Improbatum fuit Jesuitarum nomen, ut arrogantia plenum, quo dicere visi sunt, solos se ecclesiam constituere. Multis admodum privilegiis, libertatibus & immunitatibus, in præfulum & sacri ordinis præjudicium, contra scholarum ac Academicarum privilegia, donati fuerunt. Et id quoque vitio ipsis datum fuit, quod nulla re ab aliis secularibus in ritu, ceremoniis ac vivendi norma, quibus monachorum or-

jus erat sectæ Socius (nn). Ex cœtu Protestantium, præ aliis notandus heic est Hugo Grotius, qui diserte pronunciavit, non omnes libros, qui sunt in Hebræo Canone, esse a Spiritu Sancto dictatos: historias præsertim non fuisse opus dictari: satis fuisse, Scriptorem memoriâ valere circa res spectatas, aut diligentiam in describendis veterum commentariis: & quod in specie attinet S. Lucam, si divino afflatu dictante sua scripsisset, inde potius eum sumsisse auctoritatem, ut faciunt Prophetæ, quam a testibus, quorum

G

rum

dines distinguuntur, differrent. Has ob res Stephanus Pascasius, pro Academia Parisiensi, contra Jesuitas, in Senatu perorans Lojolam cum Luthero comparavit, & ambos diversa ratione in idem conspirare asseruit, ut legitimam magistratus auctoritatem labefacerent, disciplinam ecclesiasticam enervent, ac omnia divina & humana jura confundant, vid. Thuani Histor. sui temp. Tom. I. Lib. XXXVII.

(nn) Comment. in Epist. II. ad Tim. c. 3. v. 15. hanc subjungit Cornelius a Lapide explicationem: *Nota Spiritum S. non eodem modo dictasse omnes sacras literas. Nam legem & Prophetias ad verbum revelavit & dictavit Moysi & Prophetis. Historias vero & morales exhortationes, quas antea vel visu, vel auditu, vel lectione, vel meditatione didicerant ipsi Scriptores Hagiographi, non fuit necesse inspirari, aut dictari a Spiritu S. utpote cum eas scirent aut callerent ipsi scriptores. Sic S. Johannes c. 19. v. 35. dicit se scribere, quæ vidit. S. Lucas vero cap. 1. v. 2. dicit se scribere evangelium, quod audivit & traditione accepit ab Apostolo. - - - Dicitur tamen*

rum fidem est secutus (oo). Ex hac Grotii sententia occasionem hallucinationis captasse Spinozam sani quilibet & Pontificii & Protestantes dolent. Postea tamen etiam inter Protestantes in varias circa hanc materiam itum est partes, atque multa disputata sunt. Hæc vero sigillatim recensere, id omnino esset consveti exercitii Academici modum excedere. Præterea neque tempus nobis jam suppetit, tam scrupulosâ diligentia hæc prosequi, quam requirunt jura arctioris societatis; quare consultum nobis visum est, nihil potius eorum, quæ gesta sunt, narrare, quam imperfecte causam sociorum tradere. Solummodo addimus summariam rei narrationem, quam dedit vir præclari ingenii ac judicii Joh. Laur. MOSHEIM. Hanc vero narrationem sic apponimus, ut ne quidem in eam nos interposuisse censeamur. Sic vero ille:., Deo sunt in S:ra S:ra: materia seu ipsæ veritates, & forma seu stilus, vocabula, phrasæ,

*Spiritus S. ea quaque illis distasse primo, quia scribentibus adfuit, ne vel in puncto a veritate aberrarent: secundo, quia eos excitavit & suggestit, ut hæc potius scriberent, quam illa. Conceptum ergo & memoriam eorum, quæ sciebant, non eis ingessit Spiritus S., sed inspiravit, ut hunc potius conceptum quam illum scriberent. De cetero vide Historiam hujus controversiæ cum Jesuitis subortæ, in *Histoire Critique du texte du N. Test.* par Rich. Simon, chap. XXIII,*

(oo) Vid. voc. pro Pac; Eccl. tit. de Can. Script.

ses, constructiones &c. Multi, imprimis doctores ecclesie nostrae, non modo omnem materiam Srae Srae sed etiam formam Spiritui S. tribuunt. At sunt tamen in ecclesia nostra nonnulli, qui secus sentiunt, & docent, Spiritum S. tantum materiam Srae Srae inspirasse, sed non formam. Esto propositio: *Fides sola justificat*; hæc veritas a Spiritu S. proficiscitur, & forma ejus a S. Paulo. Hujus sententiae in nostra ecclesia Auctor est ipse *Lutherus*, qui in nonnullis locis scriptorum suorum clare fatetur, Spiritum S. modo materiam inspirasse. Præcipue Theologi seculi XVI. hanc sententiam habuere. Sed hæc sententia a nonnullis Pontificiis in defensionem propositionum suarum trahebatur. Hanc enim Pontificii conclusionem fecerunt: Si spiritus S. materiam tantum inspiravit, fieri potuit, ut Prophetæ & Apostoli in enunciando & scribendo erraverint, & satis luculenter propositiones & veritates inspiratas a Spiritu S. non proposuerint. Inde concludebant: necessarium ergo est, ut scripturæ sacræ aliud principium (traditio scilicet) adjungatur. Quum ita concluderent Pontificii, Theologi nostri deserebant *Lutheri* sententiam, & sub fine Seculi XVI. & sub initium seculi XVII. hanc sententiam assumerunt: sacram scripturam non modo quoad materiam, sed etiam quoad formam a Spiritu S. inspiratam esse. Hæc sententia primo in Saxonia oriebatur, & deinde per totam fere ecclesiam dilatata est. At supersunt tamen quidam Theo-

Iogi, qui sententiam *Lutheri* dimittere nolunt." (pp).

§. VII.

Quo autem majorem lucem conciliemus materiæ substratæ; nulla jam habita ratione sectarum, quâ fieri poterit brevitate proferemus argumenta, quibus discrepantes sententiæ probari solent. Affirmativas priori loco poni, rei natura postulat. Itaque, qui *Ἰσχυρισμὸς* S:ræ S:ræ derivant ex mera immediata Spiritus Sancti actione in auctores sacros, eandemque latissime extendunt, non solum ad omnes res & veritates scriptas, sed etiam ad singula verba seu signa idearum, (quia per se obscura est hujus vocis idea §. II.) ex duobus imprimis S:ræ S:ræ dictis, eam colligunt *Ἰσχυρισμὸς* notionem, quæ ipsorum sententiam quadrat. Prius dictum habetur 2. Petr. I. 21. *Non voluntate hominum allata est, olim prophetia, sed a Spiritu S. impulsu locuti sunt sancti DEI homines.* Ex hoc dicto concludunt ad *Ἰσχυρισμὸς* pertinere hoc Instinctum ad scribendum, qui pendet ex immediata operatione Spiritus Sancti, cum exclusione omnis deliberationis atque voluntatis, quæ Scriptoribus propria sit. 2:º suggestionem rerum atque vocum, quas locuti sunt Prophetæ. Qui namque loquitur, is determinatam pro-

(pp) Vid. Jo. Laur. Mosheimii Elem. Theol. Dogm. C. II, §. VI.

profert signorum seriem, quæ apta sunt ad producendam determinatam seriem idearum in animo auditoris intelligentis; & qui loquitur impulsus Spiritu, is profert talia determinata verba, ad qualia proferenda impellitur; non autem profert verba ab iis diversa. Alterum dictum habetur Matth. X. 19, 20. *Quandocunque tradiderint vos, ne solliciti estote, quomodo aut quid locuturi sitis: dabitur enim vobis in illa hora, quid loqui debeatis. Non enim vos estis, qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri (est) qui loquitur in vobis.* Ex hoc dicto similiter colligunt 1:0 *ἡσπνευσίας* excludere omnem præmeditationem dicendorum, quia oportebat auctores sacros non esse sollicitos de dicendis. 2:0 ad *ἡσπνευσίας* pertinere suggestionem immediatam rerum, quia exstat: *dabitur vobis quid loqui debeatis.* 3:0 item suggestionem verborum, phrasium ac constructionum, seu cunctarum partium, quæ ad stilum pertinent; id namque voce *quomodo* designatur. Non vacat nobis prolixius narrare, quomodo hanc *ἡσπνευσίας* notionem præterea confirmant. Addemus vero præcipua quædam argumenta, quibus demonstratum eunt, hoc sensu *ἡσπνευσίας* esse, quicquid S:ris S:ris veteris & novi Testamenti continetur. 1:0 Primo loco ponimus argumentum, quod Scripturæ dictis citatis inædificant. Scilicet argumentantur *a minori ad majus*: si sapientiæ divinæ conveniebat, impendere talem hanc miraculosam inspirationem locutioni Prophetarum & Apostolorum, dum paucis contemporaneis eloquia divina narrabant, vel dum in judiciis Judæorum ethnicorumve ob ver-

bi divini prædicationem vexabantur; multo magis eidem sapientiæ divinæ congruum fuit, tali miraculo fulcire eosdem homines DEI cunctos, dum, in usum omnium toto orbe ac futuris seculis gentium, eadem eloquia divina litteris consignarunt. 2:0 Declaratâ jam & confirmata notione *θεοπνευσίας*, alterum argumentum sua sponte fluit ex dicto 2. Tim. III. 16. Quia Paulus ibi expresse dicit, omnem Scripturam esse *θεόπνευστον*. Universalis ergo hæc assertio non solum valet de omnibus libris sacris V. Testamenti, sed etjam de Novi Testamenti voluminibus singulis, & illis quoque, quæ, postea quam Paulus hoc pronuntiavit, scripta sunt. Fuit namque Paulus instructus Spiritu Prophetico; atque, sic de futuris etjam Scripturis vera prædixit. Præterea quia ad S:ram S:ram non solum pertinet materia, sed & forma; ex universali ac illimitata hac *θεοπνευσίας* assertione & res scriptas & verba quoque ordinemque verborum inspirata esse concludunt; quia nulla idonea ratio dari queat, ob quam restringi debeat assertum universale. 3:0 Tertium argumentum formatur ex fine S:ræ S:ræ, propter quem tradita nobis est. Is enim requirit, ut certi simus de divina veritate omnium rerum scripturarum. Proinde necesse est, ut singulæ res & singula verba ab infallibili Spiritu Sancto ad calamus dictata sint. 4:0 Quartum est argumentum, quo stilus Spiritui S. vindicatur. Videlicet scriptores sacri testantur, se loqui sermonibus, non quos humana sapientia docet, sed quos docet Spiritus Sanctus. 1. Cor. II. 13. Contextus enim clare ostendit, sub isto

vocabulo *loqui* intelligi heic debere etiam ea, quæ scribendo, vel per epistolas locuti sunt Apostoli. Huc referuntur alia Scripturæ dicta quam plurima, ex. gr. 2. Sam. XXIII. 2. *Spiritus Jehovæ locutus est in me, & sermo ejus (tuit) super lingua mea.* Rom. III. 2, ubi Libri sacri V. T. dicuntur *λόγα τῆ θεῶ.* Juxta tamen, qui hoc argumentum tuentur, omnes fere fatentur dari diversitatem quandam stili in diversis libris biblicis; sed affirmant Spiritum Sanctum, dum cuilibet scriptori dictavit singula verba, accommodasse se ad ingenium cujusvis scriptoris. 5:0 Quinto loco ponimus sequens argumentum: Possunt res quædam aut veritates aliis atque aliis verbis, item alio atque alio verborum ordine describi; aut ex pluribus istis possibilibus verbis verborumque constructionibus non nisi una dari potest series verborum, quæ verum Spiritus Sancti sensum, qui itidem non nisi unus est, perfecte reddit. Quia vero simplices rudesve erant saltem quidam scriptorum sacrorum, adeo ut valde imperfecte quandoque intelligerent ea, quæ scribi oportebat: non potuerunt hi scriptores ex pluribus istis possibilibus eligere optimum verborum modum; igitur necesse omnino tuit, à Spiritu S. in calamus ipsis dictari singula verba scribenda. 6:0 Quemadmodum sunt auctores quidam proni ad argumenta accumulanda; sic circa hanc quoque materiam factum est, ut ex peregrinis etiam principiis (nolim dicere Philosophicis) modum divini miraculi determinare ausi sint non nulli. Sextum itaque locum tribuimus argumento, quo dicunt scriptores sa-
CROS

ros, haud fecus ac alios homines quosvis, ab ineunte ætate sermoni fuisse assuetos, adeo ut vix quidquam talium imprimis rerum, quales in S:æ S:æ exponuntur, aliter quam per verba menti ipsorum observari potuerit. Hinc conficiunt, spiritum S. in suggerendis rerum Scribendarum conceptibus, verbis simul usum fuisse. Quod cum ita se habeat, ratio Scriptoribus sacris non fuit, cur alia adhuc verba, ad conceptus suggestos litteris exprimendos, quærent; unde iisdem potius verbis, quibus suggesti erant, consignarunt.

§. VIII.

Qui contrarias, etjam inter se discrepantes, sœvent sententias atque negativas partes tuentur, illi cuncta ista argumenta alio atque alio modo impugnant. Primò concedunt quidem, existitisse quandoque talem *Ἰσοϕοσιαν*, qualem ab altera parte positam diximus; sed negant eam ad omnes S:ræ S:ræ partes pertinere. Quod 2. Epist. c. I 21. Petrus testatur de *prophetia*, quæ *voluntate hominis non allata* est, id interpretantur intelligendum esse de mera prophetia, seu re divinitus revelata ac prædicta, cujus eventum præfagire hominis non fuit; frustra vero verba Petri extendi ad res scriptas quasvis, quia *a particulari ad universale non valet conclusio*. Circa alterum illud dictum Matth. X. 19, 20. monent id plane huc non quadrare. Ibi namque agitur de orationibus in foro habendis, non autem de scribendis
iis

is, quæ ad religionem pertinent. Addunt nonnulli, promissum heic Spiritum, sensu figurato, significare affectum mentis intrepidæ, constantis ac firmæ, quo pios confessores, vel ex ordinaria Spiritus Sancti gratiâ, animatum iri Christus spondit. Deinde operose negant, præmeditationem, studium ac industriam in componendis ac scribendis libris sacris neutiquam fuisse perpetuò suspensam, aut exinde sublatam & remotam, ob intervenientem *Ἱεροδοκίαν*. Posse enim quem alieno impulsu suscipere in se laborem scribendi, & nihilominus in scribendo industriam suam exercere. Industriæ humanæ exemplum manifestum adesse in Davide, qui *Psalms* sacros aut *versus* secundum seriem alphabeti Hebraici elaboraverit. Immo Apostolos, suo & exemplo & testimonio, quod omni exceptione majus est, demonstrare atque confirmare, quomodo multa disceptatione atque diligenti meditatione ipsimet cognoverint ac didicaverint quæstiones religionis, easdemque sua simul ac Spiritus Sancti auctoritate munitas litteris consignarint. Actor. XV. 7-28. Porro ex Historiæ Ecclesiasticæ monumentis fide dignis singulatim ostendi posse certas occasiones & rationes, quibus, ad Evangelia ex. gr. conscribenda, inducti fuere Evangelistæ; adeo ut nullum sit dubium, quin re deliberatâ calamum sumserint. Denique a natura rei sanctissimæ abhorrere id, quod urgent multi sententiam contrariam defendentes, nimirum quod præter ministerium oris aut calami nihil plane unquam in rem contulerint scriptores sacri. Hoc quidem po-

ni posse de asina Bileami aut de impio Caipha prophetante, id vero piculum mereri, si perinde pronuntietur de omnibus S:æ S:æ auctoribus, quos lectione ac intelligentia legis ac Prophetarum, in cognitionem veritatis per Spiritum Sanctum ductos esse omnes sani consentiant. Verum enim vero quod attinet argumenta, quibus universalitatem *Jeonvusias* ab altera parte probari diximus, si in compendium redigantur adversantes sententiæ, huc fere redeunt. **1:0** Scilicet ad primum argumentum respondent, vacillare istam *argumentationem a minori ad majus*. Diversa enim res sunt, defendere ac propulsare injuriam in foro, & conscribere libros doctrinales privatim atque in loco quietis & tranquillitatis pleno. Neceffe erat Apostolis, dum apud judices deferebantur, ut ex tempore ad quæstiones captiosas ac inopinatas responderent. Idem cum se defendebant, patienter non audiebantur; verum judices injusti præcipiebant apparitoribus, ut percuterent ora defendentium. Igitur Apostoli vel solo aspectu judicatorii non potuere non terreri & penitus perturbari, nisi quocunque modo divinitus suffulcirentur. Ast circa scrip tionem librorum his incommodis non premebantur. Quis itaque non videt, *argumentationem per minus ac majus* ex hisce principiis in sensum plane contrarium verti. Præterea urgent illos non rite æstimare *objecta* sapientiæ divinæ, qui argumentando *a minori ad majus*, tanquam ad bilancem, necessitatem miraculi examinare audent. Duæ enim res perpendendæ hic sunt: unius sanctæ catholicæ ecclesiæ prima
con,

constitutio, atque ejusdem ulterior conservatio. Ad illam pertinebat Apostolorum immediate vocatorum oralis prædicatio, atque doctrinæ per varia miracula facta confirmatio; ad hanc potissimum referenda est scriptio librorum sacrorum, qui ad perennitatem reipublicæ Christianæ valent. Si vero jam fas est nostræ rationis decempedâ metiri res tantas, dicendum est primam constitutionem reip. Christianæ majorem gradum miraculi arguere, quam subsequenter ejus conservationem; sic namque respublicæ civiles non nisi magnâ virtute primò constituuntur, quæ tamen deinde parva sapientiâ reguntur. Ergo dicendum potius esset, majorem fuisse afflatus divini necessitatem in prima suggestione prædicationis oralis, quam in subsequente scriptione. Atque sic denuo concludunt, *argumentationem* istam, a *minori ad majus* claudicare. 2:º Circa alterum argumentum, quod fundatur dicto 2. Tim. III, 16, varii varie se explicant. a) Alii mox restringunt hoc dictum ad solos libros veteris testamenti, quia in versu præcedente dixit Paulus *sacras litteras, quas ab infantia noverat Timotheus.* β) Alii putant, denominatione facta a potiori, omnem scripturam dici *θεόπνευστον*, quatenus, non quidem tota S:æ S:æ, sed præcipuæ ejus partes pendeant ab immediata revelatione. γ) Alii dicunt particulam καὶ ante vocem *ἀφ' ἑλέως* insertam esse, in favorem hypotheseos. Ita igitur particulâ omisâ, sensum dicti genuinum sua sponte se prodere. scil. non *collective* omnem scripturam esse *θεόπνευστον*, sed *specificative* omnem scripturam *θεόπνευστον*, h. e. illam,

quæ talis est, esse utilem ad doctrinam, ad redargutionem &c. Multa enim existere scripta, quæ sic non sunt utilia ad doctrinam, redargutionem &c. ex. gr. illud Paulinum 2. Tim. IV. 13. *Penulam, quam reliqui in Troade apud Carpum, quum veneris, adfer*; quod quidem manifestò non sit utile ad doctrinam, redargutionem &c. neque proinde sit *θεοπνευστον*. δ) Alii concedunt, universaliter sumi assertum Pauli; sed non tamen de forma, verum de sola materia Sæ Sæ intelligendam esse *θεοπνευστιαν*. Quemadmodum enim vox *scribere*, non semper admittit sensum propriissimum, sed plane respuit actionem formalem externam, ex. gr. Luc. X. 20, *nomina vestra sunt scripta in caelis*. Psalm. LXIX. 29. *Deleantur e libro viventium: & cum iustis non scribantur*. 2. Cor. III. 2. *Epistola nostra vos estis, scripta in cordibus nostris*; Sic quoque vox *Scriptura* non semper involvit externam vel physicam conditionem scriptionis, sed ipsas potius denotat veritates vel ideas, quæ verbis scriptis representantur. Hunc talem sensum innuit vox *scribere* 2. Cor. I. 13. *non enim alia scribimus vobis, quam quæ legitis, vel etiam cognovistis*: id est, nihil insidiose, subdole & astute, vobiscum agimus: quasi aliud quid recondito quodam sensu agatur, quam quod mox prima statim lectione, ex nativo verborum sensu intelligatur. Immo vocabulum *scriptura* similiter de sola materia haud raro adhibetur, ex. gr. *Scriptura conclusit omnia sub peccatum*, Gal. III: 22. Quod autem in loco, de quo quaritur, hic sit sensus vocabuli, id facile

cile ac luculenter ostendi posse existimant. Ponunt
 scilicet Ἱεραγύβης esse etiam libros sacros translatos
 in alias linguas, quatenus quidem translatio sit per-
 fecta, adeo ut eundem plane divinitus intentum sen-
 sum fundant verba DEI, quæ aliena lingua expri-
 muntur, quem fundunt lingua originali. Nisi enim
 hoc concedatur, dicendum erit Biblia Germanica,
 Latina aut Gallica non posse continere genuinam S:m
 S:m. Quia autem hoc opinantur concedendum omni-
 no esse, rejiciendam putant illam interpretationem,
 qua quis dicat Ἱεραγύβης sic inhære ductibus & cha-
 racteribus litterarum Hebraicarum vel Græcarum
 atque verbis inde compositis horumque constructio-
 nibus, ut ab iis divelli nequeat; quemadmodum di-
 cant, necesse est, omnes illi, qui urgent formam
 scripturæ necessario pertinere ad Ἱεραγύβης. Hinc
 itaque concludunt, Paulum heic laudare Ἱεραγύβης
 Scripturam, non quoad formam, sed quoad materiam.
 *) Alii denique respondent, verba hæc Pauli presse
 non esse sumenda, absque omni limitatione; neque
 illos ipsosmet id agere, qui vulgo passim omnem
 horum verborum restrictionem accerrime impugnant;
 sic enim mox prodire sensum, qui omnium consen-
 su abhorreat ab Apostoli intentione. Dari namque
 etiam scripturas profanas; ideoque Pauli assertionem
 de omni omnino scriptura non esse intelligendam.
 Neque raro evenire, ut propositiones scripturariæ,
 generaliter formatæ, specialiter sint explicandæ, ex. gr.
 Luc. II. I. πάντα διηγήθη dicitur, & quædam eius
 pars intelligitur. Ergo & sensum phræseos: πάντα

yea *Qn'*, similiter esse limitibus circumscribendam. 3:0
 Ad argumentum petatum à *fine* S:æ S:æ, quasi non
 esset sufficiens certitudo doctrinæ salutiferæ, nisi o-
 mnes sacrorum voluminum partes, atque omnia ver-
 ba & singuli quoque apices per miraculum sint
 suggesta omnibus scriptoribus sacris, etiam illumi-
 natissimis atque rerum sacrarum peritissimis, diversi-
 mode itidem respondent. Alii nimirum dicunt cer-
 titudinem & auctoritatem doctrinæ mysticæ sa-
 cræ, quam revelari miraculose oportebat, non de-
 pendere a rebus historicis aut moralibus, experienciâ
 aut ratione cognoscibilibus; ideoque nullatenus ne-
 gari *θεοπνευστων* doctrinæ istius sublimioris, licet hæc
 vulgaria dicantur sic esse scripta, ut fuere cogni-
 ta. Alii asserunt, Spiritum Sanctum modo extraor-
 dinario, atque immediato afflatu suggestisse conce-
 ptus veritatum scribendarum quarumvis, simulque
 gratiâ sua ordinaria sic adstitisse scribentibus, ut
 verbis idoneis, sed suis tamen, conceptus sugges-
 stos, sine omni errore, litteris tradiderint. Igitur quia
 spiritus Sanctus sic præstitit illos immunes a lapsu,
 quod attinet ad sensum scripturæ; illos frustra esse,
 qui heic certitudinem desiderant. 4:0 Palma-
 rium contra immediatam suggestionem verborum
 argumentum est, quod ex diversitate stili penes
 diversos auctores sacros, itemque ex compa-
 ratione ejusdem cum stilo auctorum profanorum
 formari ac urgeri solet. Est cuius Auctori
 suus peculiaris stilius pro ratione ac diversitate inge-
 nii. Sic qui habet animum doctrina excultum, is
 cul-

cultiore utitur stilo, rudior rudiore; aliter is scribit, qui animum habet humiliter modestum; aliter is, qui animo gaudens erectiori ad quævis alta adspirat. Hinc fit, ut ex diversitate stili, diversi auctores dignoscantur. Quia igitur, tantum non omnium consensu unanimi, quoad stilum, sunt discrimina librorum sacrorum; concludunt, dari quoque discrimina Auctorum; ac proinde unum Spiritum Sanctum DEUM non immediate suggestisse verba, phrasas &c. ad stilum pertinentia. Quod attinet vel ad dicta ista, in quibus S:a S:a dicitur *verbum DEI, sermo DEI, eloquia DEI, &c.* vel ad locutiones, *Sic dixit Jehovah, dixit Jehovah ad me, Jehovah loquitur, Dominus JESUS dixit &c;* quibusque a parte contraria solet probari, scriptores sacros non fuisse auctores sed instrumenta scribendi; ad ista cuncta respondent sæpius jam allatâ *distinctione materiae & formæ*, h. e. *verbum DEI, sermonem DEI &c.* in istis locis quoad *materiam*, non quoad *formam*, intelligi debere. In probationem hujus explicationis producunt diversa dicta S:æ S:æ, in quibus introducitur quædam persona unam eandemque, quoad sensum, orationem habens, sed aliis verbis, aliave verborum constructione formatam: ex. gr. de Christo instituyente S. cœnam sic scribit Matthæus, Cap. XXVI. 27, 28. *λέγων* *πίστε εἰς αὐτὴν πάντες. Τὸτο γάρ ἐστι τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς καινῆς διαθήκης;* quam orationem, in ipso institutionis actu semel & quidem unâ quâpiam formâ verborum habitam, aliter profert Paulus 1. Cor. XI. 25. his verbis: *λέγων, Τὸτο τὸ ποτήριον, ἡ καινὴ διαθήκη*

ὅτιν ἢ τῷ ἰμῷ αἵματι. Τῆτο ποιῆτε; ὁσπίκις ἂν πῖθητε. Vera narrat Matthæus; vera narrat Paulus. Ast fieri potest, ut in ipso facto neutrius verbis formalibus quoad omnia usus sit Christus, sed sic forte dixerit, quemadmodum refert Lucas c. XXII. 20. Ergo dum legitur de Christo, quod is fuit λέγων, *dicens, sermonem habens, verba faciens*; id non aliter accipiendum est, quam Scripturæ exemplis convenit; non præcise vel necessario de *forma* orationis aut verborum, sed potius ac imprimis de *materia*; non de vocum sonitu, sed idearum communicatione; non de signo, sed de re signata. Cum igitur æquipollentia sint verba, in hoc quidem exemplo illud λέγων, atque illa reliqua *sermo DEI, verbum DEI, sic dixit Jehovah &c.* acriter instant, ex hujuscemodi exemplis evidenter patescere, non *formam*, sed *materiam orationis* Spiritui Sancto, quatenus est auctor S:æ S:æ, in dictis Scripturæ a parte contraria allatis tribui. Denique quod Spiritus Sanctus dicatur stilum accomodasse ad ingenia Scriptorum, id sic interpretantur, quasi dicatur Spiritus S. eadem dictasse verba, quibus Scriptores ipsimet, absque dictamine, conceptus inspiratos descripsissent; ideoque præter rem extraordinarium tale miraculum dictaminis poni. 5:0 Quomodo quintum argumentum diluere nitantur, facile intelligitur ex iis, quæ ad argumentum quartum sunt responsa. Exemplis nimirum demonstrant, eandem rem diversa verborum forma omnino legi expressam. 6:0 Argumentum sextum pro mera conjectura & quidem alienigena habent.

Quo.

Quomodo ferra disputationis hujus porro soleat reciprocari, id quidem quadantenus poterit intelligi ex his fundamentis utrinque positis, quæ sic leviter descripsimus. Cum vero amplio rem hujus controversiæ narrationem exhibere non jam liceat (qq); restat ut quid nobis hac de re videatur, tandem paucis explicemus; quod quidem posteriore dissertationis parte fiet.

(qq) Quandoquidem prolixitate rei impedimur integram controversiæ hujus historiam tradere, indicandi minimum sunt nonnulli fontes, ex quibus eadem vel hauriri vel investigari queat. Est autem primo heic loco commemorandus *Richardus Simonius* Congreg. Orat. in Gallia Presbyter, vastæ eruditionis Criticus, qui Seculo superiori, paradoxum quoddam adornavit systema de Inspiratione S:æ S:ræ hujusque auctoribus, quos in Veteri Testamento fuisse scribas publicos in gente Hebræa, continua successione ordinatos posuit. Ex variis hujus auctoris operibus, quæ præsentem materiam concernunt, sufficiat imprimis citasse *Reponse au Livre intitulé Sentimens de quelques Theologiens de Hollande sur l' Histoire Critique du Vieux Testament, chap. V - - - XIII.* item, de *L' Inspiration des Livres Sacrés: avec une Réponse au Livre intitulé: Defense de sentimens de quelques Theologiens de Hollande &c.* nec non illud opus, quod supra citavimus S. V. lic. nn. Huic auctori licem mox movit *Lud. Ell.* du PIN Theol. Paris. in *Dissertatione pratim. Biblioth. script. ecclesiast.* atque denuo in *prolegomenes sur la Bible.* Eundem quoque aggressi sunt latitantes sub titulo: *des quelques Theologiens de Hollande,* quorum scripta critica in titulis modo citatorum operum Simonii nominantur. Ut
I
causam

causam suam contra hos Hollandos vindicaret Simonius, remotis velamentis, prout erat ingenio supra modum audax, aperto Marte, Jo. Clericum & Natal. Alb. Verfeum tanquam hostes professos impugnat, uti patet ex citatis locis. Utrique autem huic parti litiganti communem hostem se præbuit *Job. Henr. Majus Theolog. Gieß.* in Dissert. de *Inspiratione Librorum Sacrorum* P. Richardo Simonio, ejusque adversariis, Theologis quibusdam Batavis Anonymis ante hac opposita. Circa hanc Maji Dissertationem non possumus non notare, atque lectori dijudicandum relinquere, quomodo Auctor primo assumit (§. VII.) quoddam argumentum adversariorum Batavorum, his nimirum verbis: *Psalmos aut versus, secundum seriem Alphabeti Hebræici compositos, videri plus otii, meditationis & laboris requisivisse*; atque deinde ad idem argumentum singulatim respodet (§. sequ.) his verbis: *investigatio, meditatio & labor omnis denegari Prophetis haud potest, quia, Petro teste, ἐξεζητήσαν καὶ ἐξηρεύησαν περὶ τῆς εἰς ἡμᾶς χεῖρος πορνοφρονῶντος*; tum vero, paucis interjectis, addit: *quia David dixit, vocem Spiritus S. (יְהוָה) in vel super lingua sua fuisse, - - - - - satis perspicue indicat, se ministerium tantum oris præbuisse Spiritui.* Est vero heic quoque citandus *Jo. Georg. Walchius*, qui in sua *Bibliotheca Theologica Selecta* Tom. I. c. II. §. II. magno numero recenset Sacrorum nostrorum Doctores illos, qui de hoc sanctioris doctrinæ capite singularia scripta composuerunt. De cetero consule, sis, Dominum *Thom. Stackhoute*, qui hanc materiam tractat in *Vorläufige Einleitung zur Vertheidigung der Bibl. Geschichte*; item in *Vorläufige Einleitung zu den biblischen Geschichten des N. T.* Extant hæc *Introductiones* in ejusdem *Vertheidigung der Biblischen Geschichte und der darauf gegründeten Religion* Tom. I. & VI.

Dinum Dav. Collier, in Einleitung zum Nichtigem Verstande und nützlicher Lesung der Heiligen Schrift. Erste Abtheil. c. 2; quæ introductio habetur in Tom. 8. citati operis Stackhousii. *Dinum Jac. Saurin*, qui in introductionis, præmissæ operi Betrachtungen über die Wichtigsten Begebenheiten des Alten und Neuen Testaments, parte zida Von Göttlichen Ursprung der H. Schrift, de hac re agit. *Dinum Phil. Doddridge* S. Th. D. & Refor. Presbyt. Northampton. in Abhandlung von der göttlichen eingebung des Neuen Testaments, bewiesen aus den Begebenheiten, welche in den Historischen Büchern desselben erzählt werden. Exstat hoc opusculum præmissum Tom. XII. Bibliothorum Telleri, quorum continuatio debetur Jac. Pruckero. Addimus de hoc citato opusculo judicium viri celeb. *Friedr. Eberh. Rambachii*: Diese materie hat erst neulich der unter uns nicht mehr unbekante Herr Doddridge gar ausführlich abgehandelt, und meines erachtens die sehr nöthige mittelstraße zwischen zween abwegen beobachtet, auf deren einem zu viel auf dem andern aber zu wenig Von der Göttlichen Eingebung gesaget wird. in notis ad Th. Stackh. Vertheid. der Bibl. Gesch. T. I. p. m. 65.

Errata.

Pag. 3 Lin 26. leg multarum. p. 9. l. 17. l. stimulandos. p. 19. l. 30. l. agnoscat. p. 20. l. 15. l. postponendam. p. 21. l. 20. l. ~~est~~ p. 41. l. 24. l. valeret. p. 42. l. 13. l. Hussitarum. p. 43. l. 18. l. ipsemet. p. 48. l. 26. l. privilegiis. p. 50. l. 22. l. ergo. p. 59. l. 30. l. Specificative.

* *

* *

* *

DOMINO AUCTORI;

Amico Honoratissimo.

ל הדברים כתובים בספר הורת יהוה אורי ואמת
המה וכל עדותי שדי כמו צור עומדת לעולם
טובות מאד הן להשכיל המסורות החשך ופוחחות
עונים כשמן על כן יצלח האיש חפץ בהן אין לו מחסור
כי יעשרנו יהוה עשר גדול במקדשו יהוה אל חזק
מאמץ לכו בכל צרה ופעמיו כל נטומו כי על
מעוז ישועות מחסוהו ממקור חיים ישתה בכל ימיו
ויהוה ברוח הקדוש פותחו לכל דורשו הנה אתה
דעי נאהב בנאהבים בכתב הזה הורית את ארחות
מישור לבקש מנוח ויסד האמונת הקדש הראות ער
אמת אתה ושכר אמת יתן לך יהוה כרכ חסדיו
הוא נתן שלג כצמר וימלא לבך כל טוב יזחיר
עליך שמש שמחות תמיד ובאחרות ומיך כבוד והדר
יעטרך כן יעשה לכל יראיו ברוך הוא לעולם
אמן ואמן

Gratulatur
MICHAËL AVELLAN.